

รอยเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร “จังหวัดสกลนคร” พุทธศักราช ๒๔๙๘

ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

พจนานุกรม เจรเนตร

จากปก : พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงประทับยืน ณ มุขหน้าศาลากลางจังหวัดสกลนคร เพื่อรับฟังคำกราบบังคมทูลถวายรายงานจาก พันตำรวจเอกเนื่อง رایะนาค ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘

รอยเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร “จังหวัดสกลนคร” พุทธศักราช ๒๕๕๘
ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

พจนานุกรมนี้ เจริญเนตร

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร
จัดพิมพ์เผยแพร่

รอยเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร “จังหวัดสกลนคร” พุทธศักราช ๒๕๙๘

ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

ISBN: 978-974-445-655-7

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

จำนวน ๕๐๐ เล่ม

เรียบเรียง พจนวราภรณ์ เขจรเนตร

คณะที่ปรึกษา

พระครูปลัดศรีธรรมวัฒน์	พระมหาวรณานต์ ถาวรธัมโม
นายมนต์สิทธิ์ ไพศาลธนวัฒน์	นายชัยมงคล ไชยรบ
นายโกมุท พิษณานนท์	ผศ.ปรีชา ธรรมวินทร
นางพองจันทร์ อรุณกมล	ผศ.ดร.สพสันต์ เพชรคำ
นายนิพนธ์ วงศ์กาฬสินธุ์	นายจันจิตร มั่นตะ
นายธนวัฒน์ ชัชชาลธาตุรี	นายสุรสิทธิ์ อู่ปัตตมาวงศ์
ผศ.พิทักษ์ชัย จตุชัย	ดร.ธีระวัฒน์ แสนคำ
นางประภากร พรหมโสภา	นายปกรณ์ ปุกหุด

คณะบรรณาธิการ

ดร.สถิตย์ ภาคมฤค	ผศ.ดร.พุ่มจักร สิทธิ
นายธวัชชัย ดุยสุจริต	นายสินธุ์วัฒน์ สุทธิอาจ
นางสาวชุตติมา ภูวรรณ	นายกฤษดากร บรรลือ
นางสาวเอกสุตา ไชยวงศ์คต	

สอบทาน/พิสูจน์อักษร

นางสาวสกลรัตน์ พูนทองอินทร์	นางสาววิชฌานาภญัตต์ ขอนยาง
	นางนงเยาว์ จารณะ
	นางสาวจินตนา ลินโพธิ์ศาล

ศิลปกรรม/แบบปก

นายหัตถ์ไชย ศิริสถิตย์	ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเขต ๓ (สกลนคร)
	ครอบครัววีศรีตมา
	ครอบครัววัลย์กรอง
	ครอบครัวดวงศิริ

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย

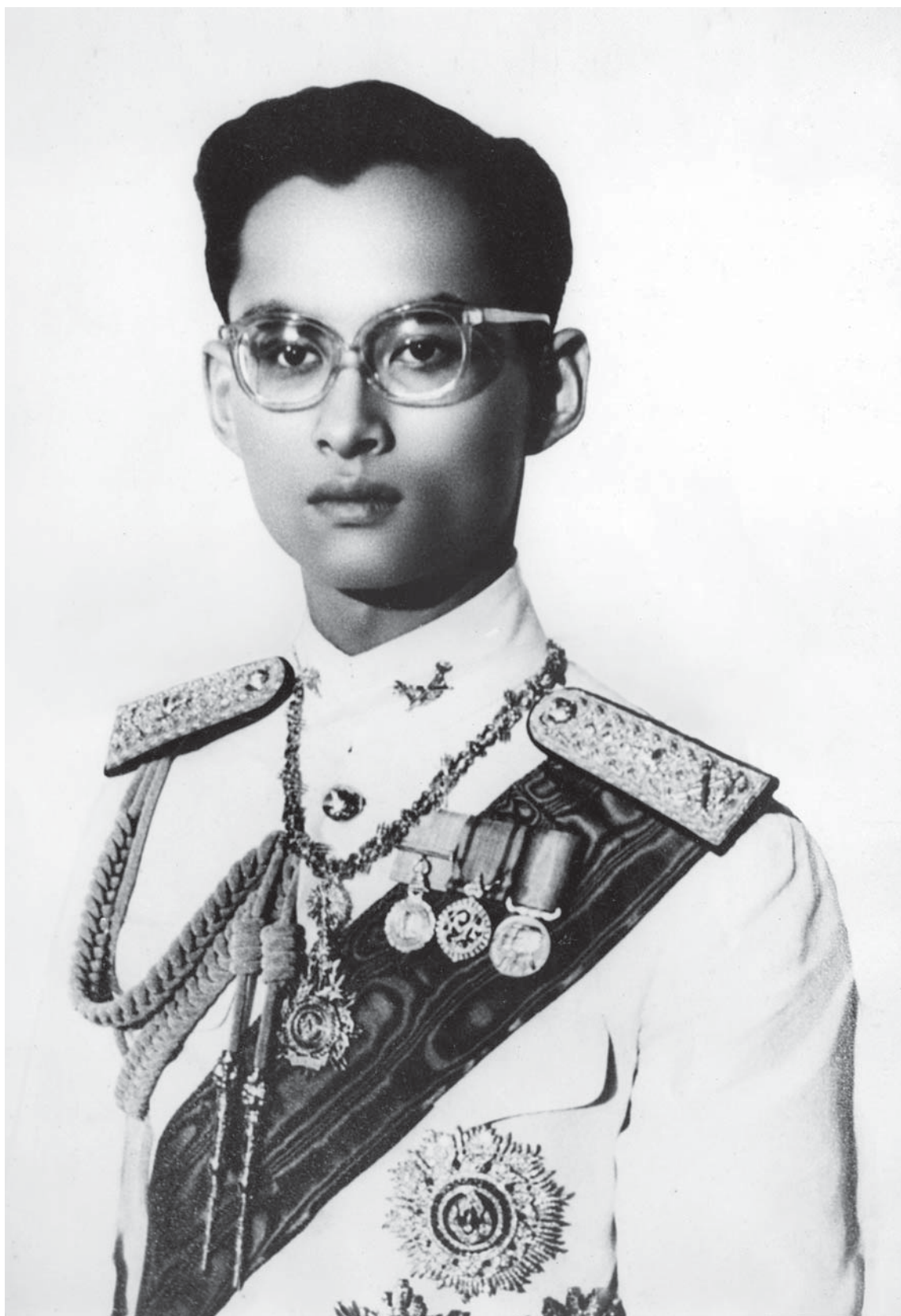
หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

พิมพ์ที่

หจก.วนิดาการพิมพ์ ๑๔/๒ หมู่ ๕ ตำบลสันผืนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๓๑๑ ๐๕๐๓-๔

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

คำนิยม

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ทรงทุ่มเทพระราชหฤทัย และทุ่มเทพระวรกายอย่างไม่ย่อท้อต่อความเหน็ดเหนื่อย ในการประกอบพระราชกรณียกิจเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างวันที่ ๒ - ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๘ และเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดสกลนคร โดยผ่านอำเภอสว่างแดนดิน อำเภอพรรณานิคม และอำเภอเมืองสกลนคร ในวันศุกร์ ที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๘

ด้วยพระจริยาวัตรอันงดงามที่ทรงพระราชทานพระเมตตาแก่พสกนิกรอย่างไม่ถือพระองค์ ทำให้ทั้งสองพระองค์ทรงประทับอยู่ในดวงใจและความทรงจำของเหล่าพสกนิกรที่มีโอกาสเข้าเฝ้ารับเสด็จในครั้งนั้นอย่างไม่มีวันที่จะลืมเลือนเสื่อมคลาย

เพื่อเป็นการเผยแพร่พระเกียรติคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ ตลอดจนพระราชกรณียกิจที่ทรงมีต่อชาวสกลนคร จึงได้จัดพิมพ์หนังสือ รอยเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร “จังหวัดสกลนคร” พุทธศักราช ๒๕๔๘ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เล่มนี้ขึ้น เพื่อน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้และจารึกไว้ในประวัติศาสตร์จังหวัดสกลนครสืบไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้ จะเป็นสื่อ นำให้พสกนิกรชาวสกลนครได้ร่วมน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ ตลอดกาลนาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรีชา ธรรมวินทร
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

คำนำ

หนังสือ รอยเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร “จังหวัดสกลนคร” พุทธศักราช ๒๔๙๘ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เล่มนี้ จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณและพระมหากรุณาธิคุณ ตลอดจนพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ทรงมีต่อชาวเมืองสกลนคร ด้วยน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และจารึกไว้ในประวัติศาสตร์จังหวัดสกลนครสืบไป

นอกจากนี้หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร ยังมีวัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่เรื่องราว คุณค่า และความสำคัญของเรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๔๙๘ (อาคารที่ทำการสถานีประมงหนองหาร จังหวัดสกลนคร) และเรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๕๑๓ (บ้านพักรับรอง “นวลจันทร์”) ของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด เขต ๓ (สกลนคร) ซึ่งได้รับเลือกในการประกาศเขตคุ้มครองจังหวัดสกลนคร (ประเภทแหล่งศิลปกรรม) ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๓

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือรอยเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร “จังหวัดสกลนคร” พุทธศักราช ๒๔๙๘ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เล่มนี้ จะเป็นส่วนหนึ่งที่ร่วมน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และอำนวยประโยชน์แก่ผู้สนใจใช้ในการศึกษาค้นคว้าสืบไป

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น
จังหวัดสกลนคร

คำนำผู้เรียบเรียง

การประกอบพระราชกรณียกิจ เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เกิดขึ้นระหว่างวันที่ ๒ - ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ รวมระยะเวลา ๑๙ วัน ๑๘ คืน นับเป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์เนื่องจากไม่เคยมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดเคยเสด็จฯ มาก่อน ทั้งที่ในขณะนั้นภูมิภาคนี้ยังมีความทุรกันดารยิ่ง ยิ่งความปลาบปลื้มยินดีให้แก่เหล่าพสกนิกรเป็นล้นพ้น

สกลนครเป็นจังหวัดในเส้นทางที่ทรงเสด็จฯ ต่อจากจังหวัดอุดรธานี โดยทรงประทับรอยพระบาทบนผืนแผ่นดินจังหวัดสกลนครเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ และทรงเยี่ยมราษฎรในท้องที่อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอพรรณานิคม และอำเภอเมืองสกลนคร ตามลำดับ และทรงประทับแรม ณ เรือนประทับแรม ที่ทำการประมงหนองหารจังหวัดสกลนคร รวมระยะเวลา ๑ วัน กับอีก ๑ คืน เหตุการณ์ครั้งนี้นับเป็นพระมหากษัตริย์องค์หนึ่งที่ได้สำหรับชาวจังหวัดสกลนคร

ทั้งนี้ ในระหว่างเสด็จพระราชดำเนินนั้น ยังทรงมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรที่มาเฝ้ารับเสด็จฯ ในที่นั้น ๆ อย่างเป็นกันเอง โดยเฉพาะอำเภอเมืองสกลนคร ครั้นเมื่อทรงพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ราษฎรชาวเมืองสกลนครได้ชื่นชมพระบารมี ณ ศาลากลางจังหวัดสกลนคร (สนามมิ่งเมืองปัจจุบัน) แล้วทรงเสด็จฯ ประพาสทอดพระเนตรบริเวณเมืองสกลนคร และเสด็จฯ ไปทรงนมัสการพระธาตุเชิงชุม ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับยังที่ประทับแรมครั้งนั้น จังหวัดสกลนครจัดการแสดงถวายทอดพระเนตร โดยเฉพาะชุดการแสดงที่เรียกว่า “ฟ้อนภูไทดำรับเสด็จ” ของคณะครูจังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นที่พอพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำมาแสดงอีกครั้งในเช้าวันรุ่งขึ้นของวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ เพื่อบันทึกภาพยนตร์ดังปรากฏในภาพยนตร์ส่วนพระองค์ที่กรมประชาสัมพันธ์นำมาเผยแพร่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษารูปแบบศิลปะการแสดง และพัฒนาการของชุดการแสดง “ฟ้อนผู้ไทสกลนคร” ซึ่งเป็นที่นิยมในปัจจุบันด้วย

การศึกษาและเรียบเรียงเรื่องราวเหตุการณ์ในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร ในครั้งนี้ ผู้เขียนได้ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) เป็นหลัก โดยการใช้เอกสารชั้นต้นและชั้นรองที่เกี่ยวข้อง เพื่อการรวบรวมข้อมูล

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกาการเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร อาทิ หนังสือ เอกสารที่ปรากฏ ข้อมูล และภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อการวิเคราะห์ตีความและเปรียบเทียบ

เมื่อศึกษาข้อมูลจากหลักฐานชั้นต้นและชั้นรอง เพื่อแยกแยะข้อมูลจัดเป็นหมวดหมู่ ตามหัวข้อหลักของการศึกษา แล้วจึงทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้อยู่ ในเหตุการณ์ และถ่ายภาพสถานที่ในเหตุการณ์นั้น ๆ เพื่อประกอบการเรียบเรียงเนื้อหาให้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และเด่นชัดยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามเนื่องจากการขาดแคลนเอกสารข้อมูลและผู้ที่มีโอกาสได้อยู่ในเหตุการณ์ ที่จะบอกเล่าเรื่องราวรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรม รวมถึงข้อจำกัดของเวลาการศึกษาเก็บข้อมูล และเรียบเรียง ดังนั้นข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้จึงเป็นข้อมูลเพียงส่วนหนึ่งที่ผู้เรียบเรียง จะสามารถสืบค้นได้และจำเป็นต้องสรรหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อเติมเต็มตามระเบียบวิธีการศึกษา ทางประวัติศาสตร์สืบต่อไป

การเรียบเรียงข้อมูลเพื่อจัดทำหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าได้ทำการรวบรวมและเรียบเรียงจาก เอกสารและหนังสือต่าง ๆ อาทิ บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรภาคอีสาน เมื่อเดือน พฤศจิกายน ๒๔๙๘ ของพันตำรวจโทหลวงโหมรอนราญ (ตุ้ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา) หนังสือ รอยเสด็จของมหาวิทยาลัยขอนแก่น หนังสือรอยเสด็จสี่ภาคเยี่ยมราษฎรครั้งแรก ของคุณโรม บุนนาค และหนังสือรอยพระบาทยาดรายังจาริกสกลนคร ของจังหวัดสกลนคร ซึ่งได้ใช้เป็นหลัก ในการเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์ภาพถ่ายจาก ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเขต ๓ (สกลนคร) ครอบครัวยุทธิดามา และครอบครัววัลย์กรอง ฯลฯ

ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือรอยเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร “จังหวัด สกลนคร” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เล่มนี้ จะเป็น บันทึกความทรงจำแห่งพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ของล้นเกล้าทั้งสองพระองค์ที่มีต่อ ชาวสกลนครสืบไปตลอดกาลนาน

พจนนวรรณาณ์ เขจรเนตร
ผู้เรียบเรียง

สารบัญ

คำนิยม	ก
คำนำ	ข
คำนำผู้เรียบเรียง	ค
<hr/>	
บทนำ	
การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรของพระมหากษัตริย์	๒
การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่าง ๆ	๒
<hr/>	
การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พุทธศักราช ๒๔๙๘	
ภูมิลักษณะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๐
สภาวะทางเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๒
การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๔
<hr/>	
สังเขปพัฒนาการทางประวัติศาสตร์จังหวัดสกลนคร	
“สกลนคร” ที่มาและความหมาย	๒๐
ที่ตั้ง อาณาเขตและจำนวนประชากร	๒๐
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์	๒๑
อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดสกลนคร	๓๑
<hr/>	

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร พุทธศักราช ๒๔๙๘

การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร พุทธศักราช ๒๔๙๘	๓๖
อำเภอสว่างแดนดิน	๓๖
อำเภอพรรณานิคม	๓๗
อำเภอเมืองสกลนคร	๓๘

บทส่งท้าย

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ	๔๔
-----------------------------	----

บรรณานุกรม

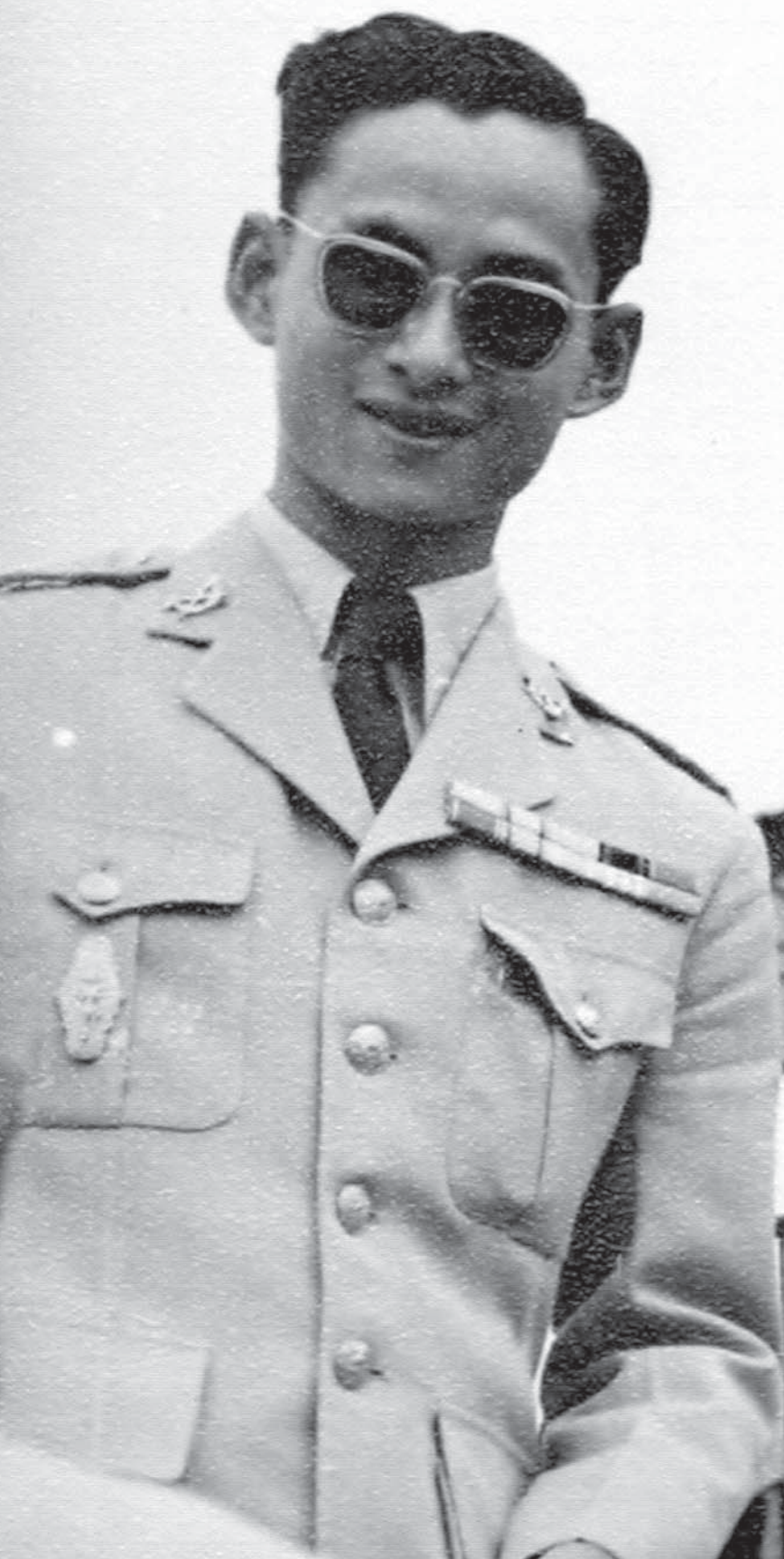
๕๕

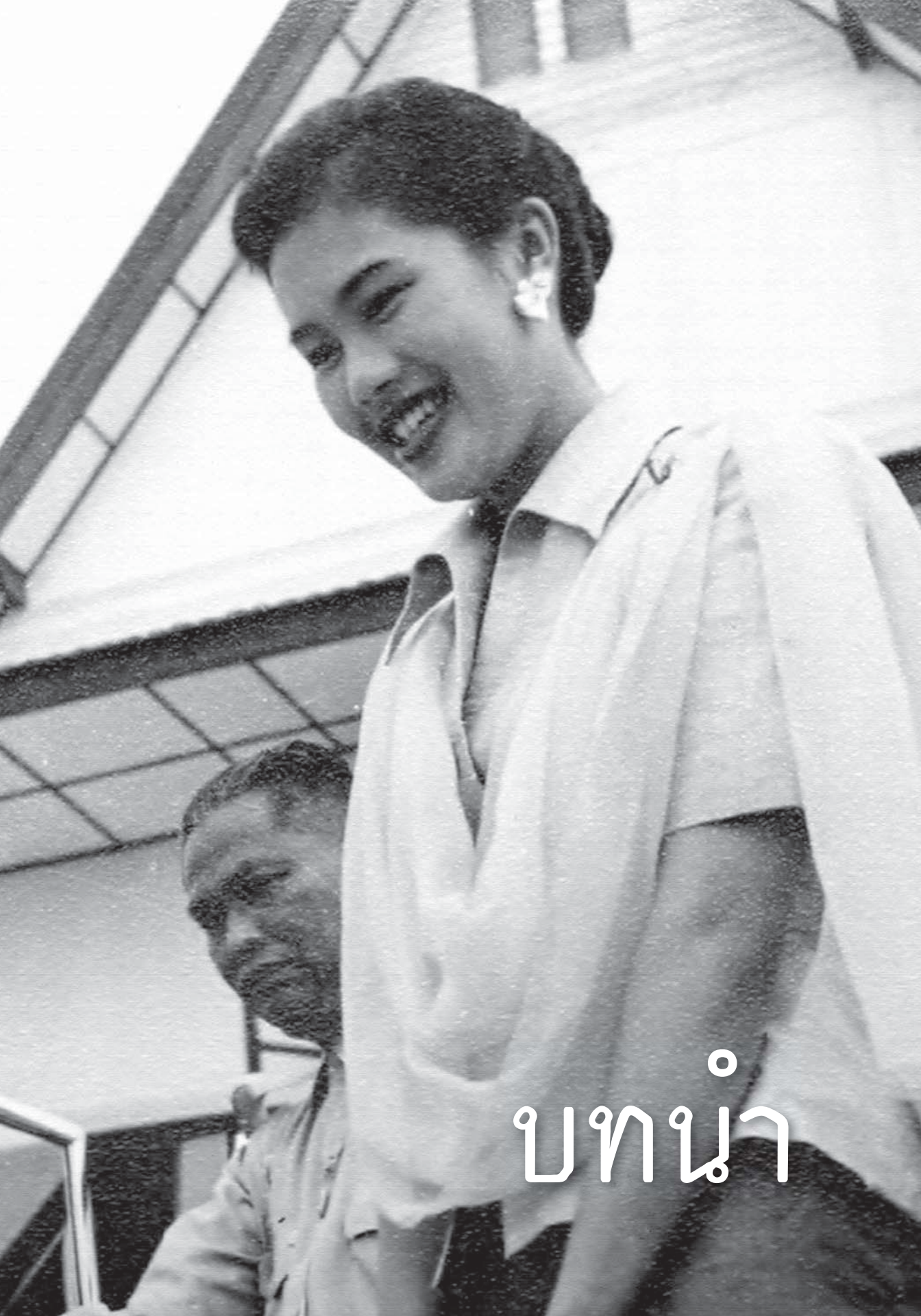
ภาคผนวก

ศิลปะการแสดง “ฟ้อนภูไทดำรับเสด็จ”	๖๕
ข้อมูลแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ และสถานที่ประกาศเชิดชู ให้เป็นมรดกจังหวัดสกลนคร (ประเภทแหล่งศิลปกรรม) ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๓	
• เรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๔๙๘ (อาคารที่ทำการสถานีประมงหนองหาร จังหวัดสกลนคร)	๗๓
• เรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๕๑๓ (บ้านพักรับรอง “นวลจันทร์”)	๗๗

บทนำ

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรของพระมหากษัตริย์

การเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรของพระมหากษัตริย์ นับเป็นพระราชกรณียกิจที่แสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณ และความห่วงใยที่พระมหากษัตริย์ทรงมีต่อพสกนิกร ทั้งนี้โดยทั่วไปพระมหากษัตริย์เมื่อผ่านพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติอย่างสมบูรณ์แล้ว จะเสด็จออกปรากฏพระองค์ให้ราษฎรได้ชื่นชมพระบารมี และทรงทอดพระเนตรสภาพบ้านเมืองรวมทั้งความเป็นอยู่ของอาณาราษฎร ในสมัยโบราณเป็นการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร ด้วยกระบวนพยุหยาตรา ซึ่งเป็นการเสด็จส่วนพระองค์และที่เป็นการพระราชพิธี มักมีขึ้นเฉพาะในเมืองหลวงเท่านั้น

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร อาจแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การเสด็จฯ ส่วนพระองค์โดยลำลอง เป็นการเสด็จฯ ที่ไม่มีหมายกำหนดการล่วงหน้า มักเป็นไปตามแต่จะทรงพระราชประสงค์เสด็จฯ ไปที่ใด และการเสด็จฯ โดยเป็นทางการ เป็นการเสด็จฯ ที่มีหมายกำหนดการ ระบุวันเวลาสถานที่ที่จะเสด็จฯ ไป มีการจัดการรับเสด็จ และประชาชนคอยเฝ้ารับเสด็จตามทีนั้น ๆ

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่าง ๆ

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรยังภูมิภาคต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงนั้น เป็นไปตามพระราชประสงค์ โดยเริ่มเสด็จเยี่ยมราษฎรในภาคกลางเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.๒๔๙๘ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘ ภาคเหนือ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๑ และภาคใต้ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๐๒ การเสด็จเยี่ยมราษฎรทุกครั้งจะทรงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า ราษฎรต้องเดินทางมาจากที่ไกล ๆ และมากอยพระองค์นานหลายชั่วโมง เหตุใดจึงจะไม่ให้ราษฎรได้เข้าเฝ้าให้เต็มที ฉะนั้นเมื่อเสด็จฯ ไปถึง ณ ที่ใด ภายหลังจากที่ทรงพระราชทานกระแสพระราชดำรัสให้ราษฎรได้ยืนทั่วกันแล้ว จะเสด็จลงให้ราษฎรเฝ้าและใช้เวลาานานร่วม ๒ ชั่วโมง พร้อมทั้งโปรดเกล้าฯ ให้ราษฎรเข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิดเสมอ

ภาพ : การเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรสถานที่ และทรงเยี่ยมราษฎรที่ประสบอัคคีภัยครั้งใหญ่ ณ ตลาดบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ.๒๔๙๗ นับเป็นครั้งแรกของการเสด็จฯ ทรงเยี่ยมราษฎร

ที่มา : สถาบันราชบุรีศึกษา

- ภาคกลาง
- ครั้งที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๑ กันยายน พ.ศ.๒๔๙๘
เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดนครปฐมและสุพรรณบุรี
  - ครั้งที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๒๗ - ๒๙ กันยายน พ.ศ.๒๔๙๘
เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง และพระนครศรีอยุธยา
  - ครั้งที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๙๘
เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดนครนายก

ภาพ : การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรจังหวัดอุดรธานี
ที่มา : หนังสือ “รอยเสด็จ” มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระหว่างวันที่ ๒ - ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘

เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑๕ จังหวัด ประกอบด้วย นครราชสีมา ชัยภูมิ ขอนแก่น เลย อุดรธานี หนองคาย สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์

ภาพ : การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรจังหวัดน่าน
ที่มา : หนังสือเสด็จฯ เยี่ยมราษฎร งานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สำนักพระราชวัง

ภาคเหนือ

ระหว่างวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ - ๑๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๑

เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรภาคเหนือ ๑๐ จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย ตาก เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง แพร่ น่าน และอุตรดิตถ์

ภาพ : การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรจังหวัดสงขลา
ที่มา : เทศบาลตำบลนาทวี จังหวัดสงขลา

ภาคใต้

ระหว่างวันที่ ๖ - ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๒

เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรภาคใต้ ๑๔ จังหวัด ประกอบด้วย ชุมพร ระนอง ภูเก็ต พังงา กระบี่ นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสุราษฎร์ธานี

การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรยังทำให้ทรงทอดพระเนตรเห็น
ความทุกข์ยากของราษฎร และภูมิลักษณะทางธรรมชาติของ
ภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีความทิวทัศน์งดงามตั้งพระราชหฤทัยมุ่งมั่น
ที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรเสมือนหนึ่งเป็น
ความทุกข์ของพระองค์เอง ทรงมีพระราชดำริในการพัฒนา
ความเป็นอยู่ของราษฎรภายใต้แนวคิด

“พออยู่ พอกิน”

ส่งผลให้เกิดโครงการในพระราชดำริหลายพันโครงการในภูมิภาคต่าง ๆ
ในเวลาต่อมา

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พุทธศักราช ๒๔๙๘

๑๖ ภูมิลักษณะ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณพื้นที่เรียกว่า “ที่ราบสูงโคราช” มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๑๗๐,๒๒๒ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ ๒๐ จังหวัด ประกอบด้วย กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บึงกาฬ บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุตรธานี และอุบลราชธานี นอกจากนี้มีการแบ่งพื้นที่ภาคอีสานตามลักษณะภูมิสังฐาน และการกระจายตัวของแหล่งชุมชนโบราณ ออกเป็น ๒ แอ่งสำคัญ อันได้แก่ แอ่งโคราช และแอ่งสกลนคร

ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะทางธรณีวิทยาเป็นลักษณะของที่ราบสูง โดยมีลักษณะสำคัญ ประกอบด้วย แนวที่ราบสูงชันเป็นตอน ๆ และมีแนวภูเขาชันเป็นเขตแดนของภูมิภาค พื้นที่ทั่วไปมีลักษณะเป็นที่ราบ ลุ่ม ๆ ตอน ๆ มีเนื้อที่ประมาณ ร้อยละ ๔๒ ของพื้นที่ นอกนั้นเป็นพื้นที่ทุ่งหญ้าและหนองน้ำ ในส่วนของสภาพภูมิอากาศ มีลักษณะร้อนจัดในฤดูร้อน และหนาวจัดในฤดูหนาว ในฤดูฝนบางพื้นที่มีฝนตกน้อย บางพื้นที่มีฝนตกมากเพียงพอ แต่ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ ทำให้เกิดความแห้งแล้งโดยทั่วไป ภูเขาสำคัญในภูมิภาคประกอบด้วย เทือกเขาดงพญาเย็น เทือกเขาพนมดงรัก เทือกเขาเพชรบูรณ์ และเทือกเขาภูพาน นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำสายสำคัญหลายสาย ได้แก่ ลำน้ำมูล ลำน้ำชี และลำน้ำสงคราม ซึ่งไหลลงสู่น้ำโขงทั้งสิ้น

ภาพ : เส้นทางคมนาคมที่ไม่สะดวกต่อการขนส่งหรือการสัญจรไปมาของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
(ทางหลวงหมายเลข ๒๑๒ มุกดาหาร - นครพนม) ถ่ายเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๑
ที่มา : ดร.โรเบิร์ต ลาริมอร์เพนเดิลตัน (Dr. Robert Larimore Pendleton)

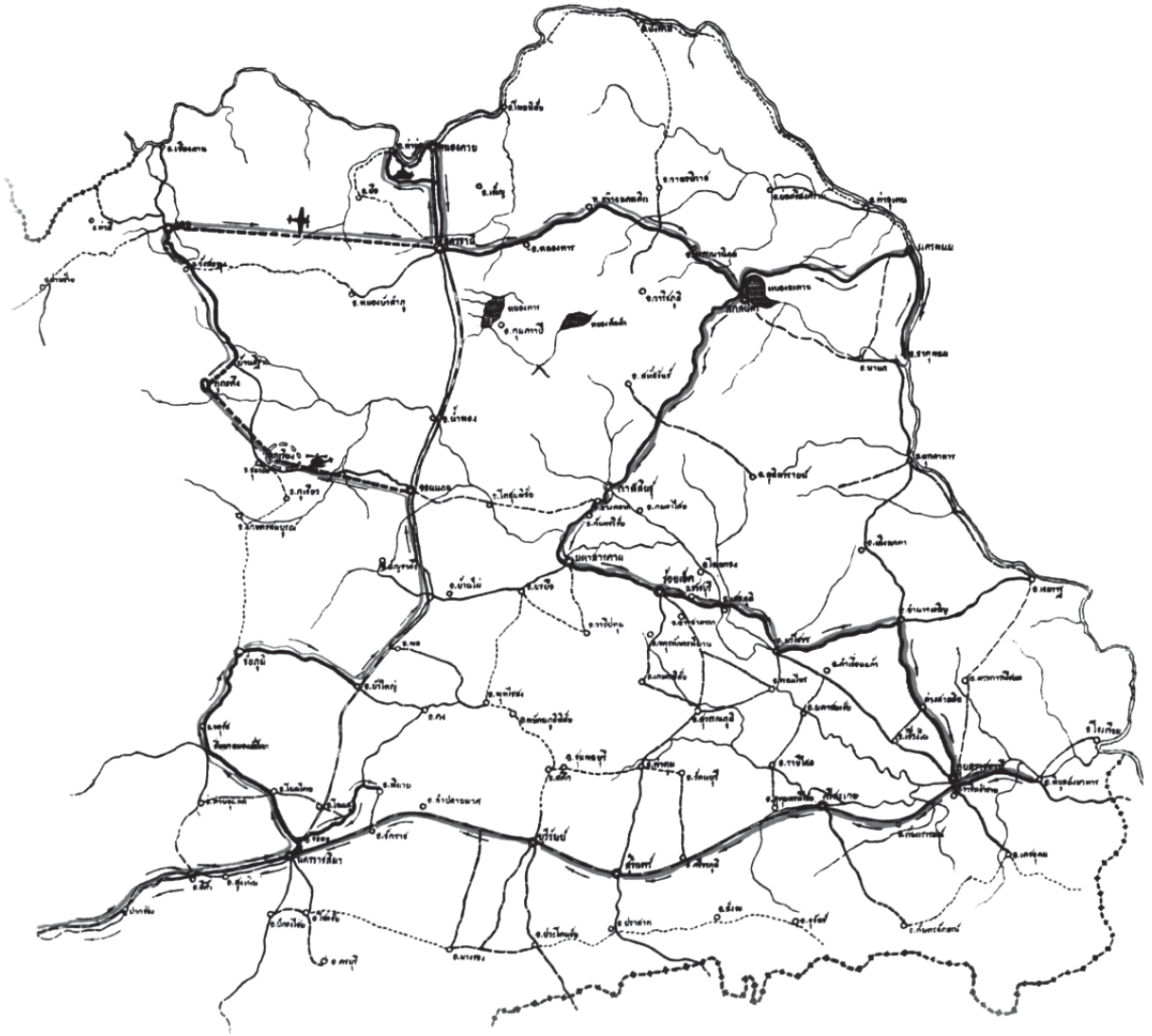
สภาวะทางเศรษฐกิจ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และยุทธศาสตร์ของประเทศ สภาพความเป็นอยู่ของพลเมืองในภูมิภาคนี้ก่อนการประกาศพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๐๔ - ๒๕๐๙) และแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พ.ศ.๒๕๐๕ - พ.ศ.๒๕๐๙) ขึ้นอยู่กับสภาพของดินฟ้าอากาศเป็นหลัก มีความแห้งแล้งและกันดาร ส่งผลให้การเกษตรกรรมจึงไม่สู้จะเป็นผลเท่าที่ควรโดยเฉพาะการทำนา แม้ว่าจะมีการทำอยู่ทั่วไปก็ไม่สามารถผลิตออกมาให้เพียงพอต่อความต้องการของประชากรประมาณ ๙ ล้านคน อย่างไรก็ตามภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถผลิตพืชไร่บางชนิดได้มาก เป็นต้นว่า ข้าวโพด ปอแก้ว ปอกระเจา ถั่วชนิดต่าง ๆ อ้อย ฝ้าย และยาสูบ นอกจากนี้บางพื้นที่ของภูมิภาคมีลักษณะเป็นทุ่งหญ้าอุดมสมบูรณ์ อาชีพสำคัญอย่างหนึ่งของราษฎรคือ การทำปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงม้า โค กระบือ สุกร และเป็ดไก่ ซึ่งช่วยเพิ่มพูนรายได้แก่ประชากร อย่างไรก็ตามสภาวะทางเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ก็อยู่ในสภาพที่เล็งตนเองได้ลำบากยิ่ง

กล่าวได้ว่า สภาวะทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือก่อนการประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๐๔ - ๒๕๐๙) และแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พ.ศ.๒๕๐๕ - พ.ศ.๒๕๐๙) อยู่ในสภาพที่ไม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ เพราะคุณลักษณะของสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเกษตรกรรม อีกประการหนึ่งภูมิภาคส่วนนี้มีเส้นทางคมนาคมที่ไม่สะดวกในการขนส่งไปมา นอกจากนี้ประชากรที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคส่วนนี้ก็มีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำและขาดการดูแลด้านการสาธารณสุขทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเหตุผลทางด้านความมั่นคงภายในราชอาณาจักรจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ในขณะนั้น จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้คณะรัฐบาลมีแผนการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นในเวลาต่อมา

แผนที่สังเขป
แสดงเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาพ : แผนที่สังเขปเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ที่มา : หนังสือ เสด็จ เยี่ยมราษฎร งานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สำนักพระราชวัง

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การประกอบพระราชกรณียกิจ ในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๘ นั้น นับเป็น “ปฐมयाตรามหามงคล” ในหน้าประวัติศาสตร์ เนื่องด้วยภูมิภาคนี้นี้ไม่เคยมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดเคยเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในลักษณะเช่นนี้มาก่อน เนื่องจากเส้นทางคมนาคมยังทุรกันดาร อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าในปี พ.ศ.๒๕๔๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จะทรงเคยเสด็จฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็เป็นการเสด็จฯ เพื่อเปิดทางรถไฟสาย กรุงเทพ - นครราชสีมาเท่านั้น

การเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง มีกำหนดระหว่างวันที่ ๒ - ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ ทรงเสด็จพระราชดำเนินประกอบพระราชกรณียกิจทรงเยี่ยมราษฎร ในจังหวัดต่าง ๆ ประกอบด้วย ๑๕ จังหวัด โดยลำดับ ดังนี้

๑. จังหวัดนครราชสีมา วันที่ ๒ - ๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ รวมระยะเวลา ๒ วัน ๒ คืน (ประทับแรม ณ ที่ประทับแรมภายในค่ายสุรนารี)

๒. จังหวัดชัยภูมิ วันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ รวมระยะเวลา ๒ วัน ๑ คืน (ประทับแรม ณ ที่ประทับแรมจวนผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ)

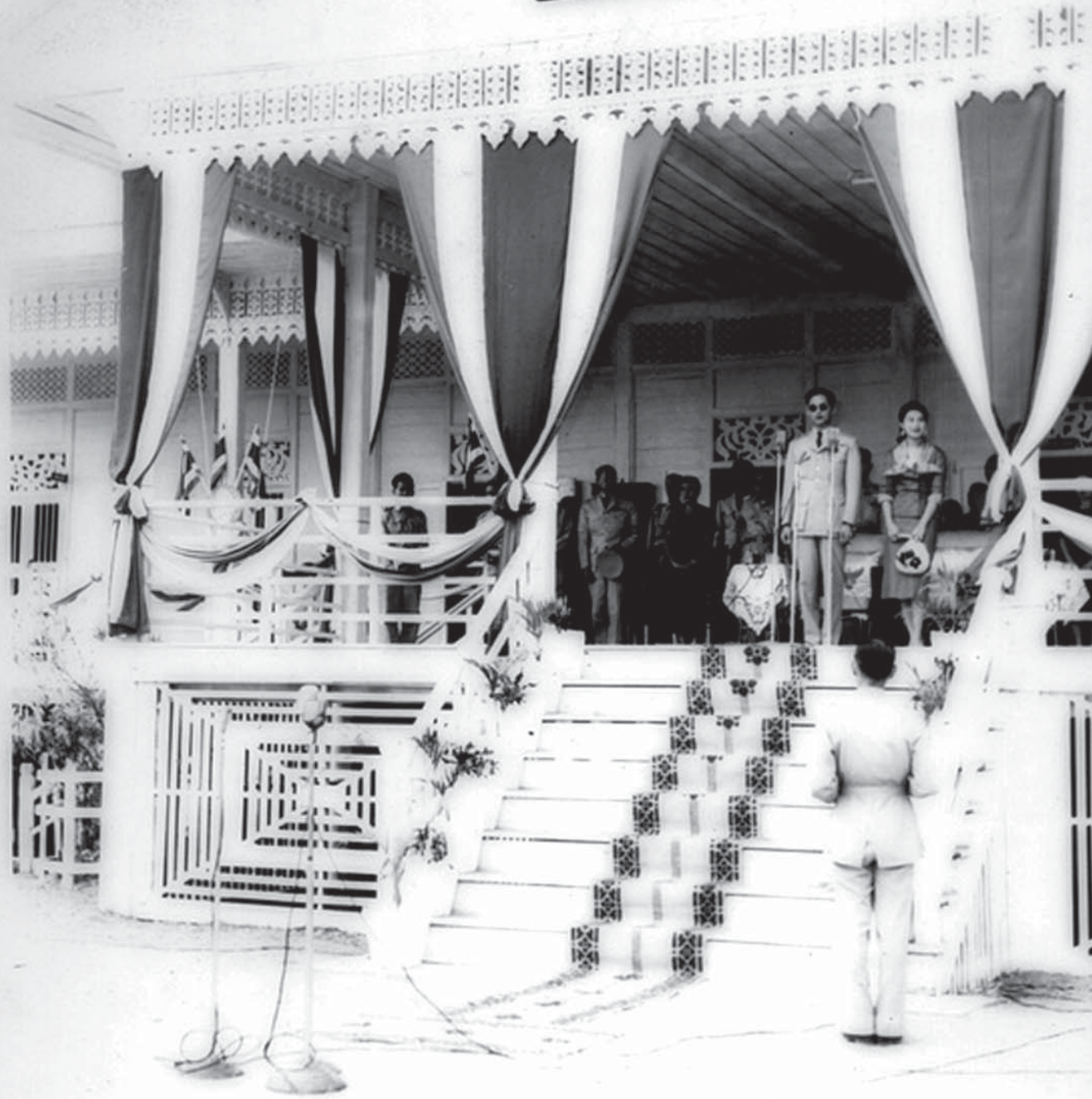
๓. จังหวัดขอนแก่น วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ รวมระยะเวลา ๑ วัน ๑ คืน (ประทับแรม ณ ที่ประทับแรมศาลากลางจังหวัดขอนแก่น)

๔. จังหวัดเลย วันที่ ๖ - ๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ รวมระยะเวลา ๒ วัน ๑ คืน (ประทับแรม ณ ที่ประทับแรมศาลากลางจังหวัดเลย วันที่ ๗ พฤศจิกายน เสด็จฯ ไปประทับแรม ณ จังหวัดอุดรธานี)

๕. จังหวัดอุดรธานี วันที่ ๘ - ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ รวมระยะเวลา ๓ วัน ๔ คืน (ประทับแรม ณ ที่ประทับแรมจวนผู้ว่าราชการภาค ๔ ริมหนองประจักษ์)

ศาลากลาง จังหวัดชัยภูมิ

ภาพ : การเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรจังหวัดชัยภูมิ
ที่มา : เว็บไซต์ <http://koratdaily.com/>

ภาพ : ทรงรับดอกบัวสายจากหญิงชราชาวอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ที่มา : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

๖. จังหวัดหนองคาย วันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นเวลา ๑ วัน (เสด็จฯ กลับไปประทับแรม ณ ที่ประทับแรมจวนผู้ว่าราชการภาค ๔ ริมหนองประจักษ์)

๗. จังหวัดสกลนคร วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘ รวมระยะเวลา ๑ วัน ๑ คืน (ประทับแรม ณ ที่ประทับแรมที่ทำการประมงหนองหาร จังหวัดสกลนคร)

๘. จังหวัดนครพนม วันที่ ๑๒ - ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘ รวมระยะเวลา ๒ วัน ๒ คืน (ประทับแรม ณ ที่ประทับแรมจวนผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม)

๙. จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นเวลา ๑ วัน (เสด็จฯ ไปประทับแรม ณ ที่ประทับแรมจวนผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม)

๑๐. จังหวัดมหาสารคาม วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นเวลา ๑ วัน ๑ คืน (ประทับแรม ณ ที่ประทับแรมจวนผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม)

๑๑. จังหวัดร้อยเอ็ด วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นเวลา ๑ วัน ๑ คืน (ประทับแรม ณ ที่ประทับแรมศาลากลางจังหวัดร้อยเอ็ด)

๑๒. จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ ๑๖ - ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นเวลา ๓ วัน ๓ คืน (ประทับแรม ณ ที่ประทับแรมภายในค่ายทหารกองพลที่ ๖ หรือกองบังคับการกรมทหารราบที่ ๖ กองพลทหารราบที่ ๖ ค่ายสรรพลีทธิประสงศ์ในปัจจุบัน)

๑๓. จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นเวลา ๑ วัน (เสด็จฯ ไปประทับแรม ณ ที่ประทับแรมศาลากลางจังหวัดสุรินทร์)

๑๔. จังหวัดสุรินทร์ วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นเวลา ๑ วัน ๑ คืน (ประทับแรม ณ ที่ประทับแรมศาลากลางจังหวัดสุรินทร์)

๑๕. จังหวัดบุรีรัมย์ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นเวลา ๑ วัน (มิได้ทรงประทับแรม)

การเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง สิ้นสุดลงที่จังหวัดบุรีรัมย์ ทรงเสด็จฯ โดยรถไฟพระที่นั่งจากสถานีลำปลายมาศไปยังสถานีรถไฟนครราชสีมา ก่อนประทับรถยนต์พระที่นั่งไปยังสนามบินนครราชสีมา ประทับเครื่องบินพระที่นั่งกลับกรุงเทพมหานคร ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนรถไฟพระที่นั่ง ๖๘๐ กิโลเมตร ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง ๑,๕๙๒ กิโลเมตร รวมระยะทางเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒,๒๗๒ กิโลเมตร

16-84

5

๖๘

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
จังหวัดสกลนคร

15 1100

“สกลนคร” ที่มาและความหมาย

สกลนคร ปรากฏชื่อเดิมในเอกสารของทางราชการและท้องถิ่นเรียกว่า “บ้านเชียงชุม” ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ยกขึ้นเป็น “เมืองสกลนคร” เมื่อวันศุกร์ ที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๓๘๑ คำว่า “เชียงชุม” ประกอบด้วยคำสองคำ คือคำว่า “เชียง” ที่หมายถึง “เมือง” และคำว่า “ชุม” หมายถึง “ทั้งหมด” โดยราชสำนักกรุงเทพฯ เปลี่ยนเป็นคำว่า “เชียง” ที่มีความหมายว่า “เมืองหรือที่อยู่” เป็นคำว่า “นคร” และเปลี่ยนคำว่า “ชุม” ที่มีความหมายว่า “ทั้งหมดหรือทั้งหมด” เป็นคำว่า “สกล” จึงได้คำว่า “สกลนคร”

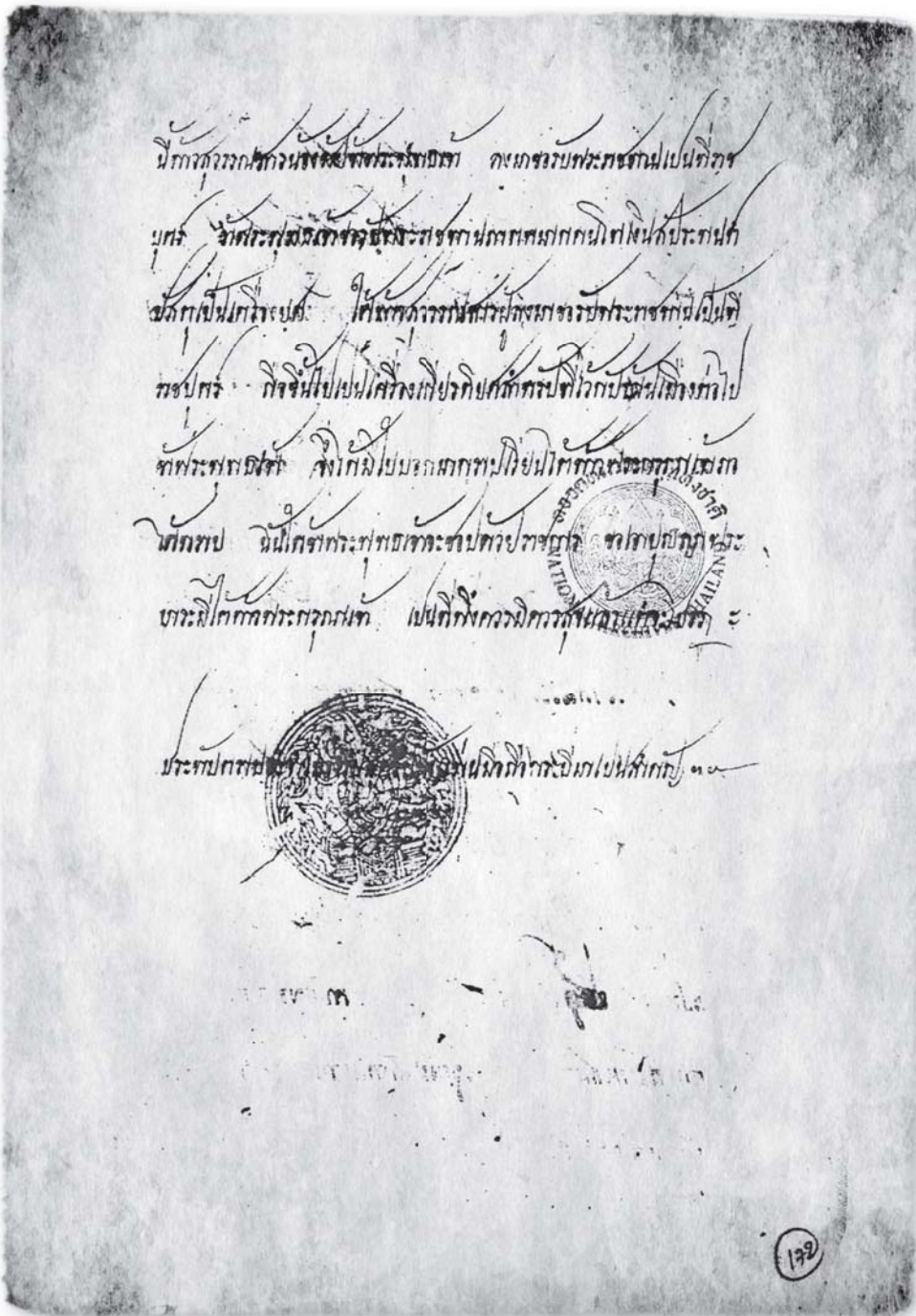
ทั้งนี้ คำว่า “สกลนคร” เป็นคำสมาสระหว่างคำ ๒ คำ คือคำว่า “สกล” กับคำว่า “นคร” แปรโดยพยัญชนะมีความหมายว่า ที่เป็นที่บริบูรณ์ด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคไปทุกส่วน สห กลาหิ อวยเวหิ วตตติ สกล สิ่งที่เป็นไปพร้อมกับส่วนย่อยทั้งหลาย ชื่อว่า “สกล” (ส บทหน้า กล ธาตุ อ ปัจจัย) นคา อสส อตติ นคร ที่ที่มีภูเขา ชื่อว่า “นคร” (นค + ร ปัจจัย) หรือ ธนธัญญาหิ อุปโภค บริโภค วตถุหิ น สมบูรณ์ ฆร เอตธาติ นคร ที่เป็นที่บริบูรณ์ด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคแห่งบ้านเรือน ชื่อว่า นคร (น บทหน้า ฆร ในความหมายว่า เรือน แผลง ฆ เป็น ค) หากแปรโดยอรรถ ตามภาษาไทยนิยมกำหนดคำว่า “นคร” เป็น “เมือง” ส่วนคำว่า “สกล” เป็นคำว่า “ทั้งหมด” มีความหมายว่า “เมืองที่มีทุกอย่าง” (พระมหาวรกานต์ ถาวรธมโม, ผู้ให้สัมภาษณ์, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓)

ที่ตั้งอาณาเขตและจำนวนประชากร

จังหวัดสกลนคร ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนหรือแอ่งสกลนคร สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๑๗๒ เมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด ๙,๖๐๕.๗๖๔ ตารางกิโลเมตร โดยอาณาเขตทิศเหนือ ติดกับจังหวัดบึงกาฬและจังหวัดหนองคาย ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดนครพนม ทิศใต้ ติดกับจังหวัดกาฬสินธุ์ และทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดอุดรธานี แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๘ อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองสกลนคร สว่างแดนดิน พรรณานิคม วาหรินวาส อากาศอำนวย กุสุมาลย์ พังโคน วาริชภูมิ กุดบาก บ้านม่วง ส่องดาว นิคมน้ำอูน คำตากล้า เต่างอย โคกศรีสุพรรณ เจริญศิลป์ โพนนาแก้ว และภูพาน โดยมีประชากรจำนวน ๑,๑๕๓,๓๙๐ คน (ข้อมูลปีพุทธศักราช ๒๕๖๒)

ภาพ : ใบบอกเมืองสกลนคร เรื่อง ขอพระราชทานเครื่องยศให้ราชบุตรเมืองสกลนคร (หน้า ๒)
 ปรากฏข้อความกล่าวถึงการยก “บ้านเชียงชุม” เป็น “เมืองสกลนคร” เมื่อ พ.ศ.๒๓๘๑
 ที่มา : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

จังหวัดสกลนคร มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติของเทือกเขาภูพาน และหนองหาร รวมถึงลำน้ำสำคัญหลายสาย อาทิ ลำน้ำสงคราม ลำน้ำยาม ลำน้ำพุง และลำน้ำก่ำที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขง ก่อให้เกิดสภาพความเหมาะสม เอื้ออำนวยสำหรับการดำรงชีวิตและตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ เกิดการอพยพเข้ามาของผู้คนที่มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยความสำคัญนี้ ทำให้สกลนครกลายเป็น “เขตสะสมทางวัฒนธรรม” นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และการรับเอาอิทธิพลทางความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ในสมัยทวารวดี เขมร ล้านช้าง และรัตนโกสินทร์ตามลำดับสืบมาจวบจนปัจจุบัน (สพสันต์ เพชรคำ, ๒๕๖๐, หน้า ๕๗)

การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดสกลนครพบหลักฐานเก่าแก่ถึงสมัยวัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์ในกลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียง มีอายุราว ๓,๐๐๐ – ๑,๕๐๐ ปี ดังมีการค้นพบแหล่งโบราณคดี และเศษภาชนะเครื่องปั้นดินเผา ตะกรันจากการถลุงเหล็ก ในบริเวณพื้นที่ของอำเภอสว่างแดนดินและอำเภอฟังโคน รวมไปถึงพื้นที่อำเภอเมืองสกลนครและอำเภอกุสุมาลย์ แสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของกลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียงและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในบริเวณลุ่มริมหนองหาร

เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ เป็นต้นมา ชุมชนสังคมเกษตรกรรมเริ่มพัฒนาเข้าสู่ชุมชนเมืองในวัฒนธรรมสมัยทวารวดี เกิดการติดต่อกับชุมชนภายนอก โดยเฉพาะการนับถือพระพุทธศาสนา หลักฐานสำคัญ ประกอบด้วย ใบเสมาหินทรายที่มีลวดลายเฉพาะในแบบวัฒนธรรมทวารวดีบริเวณภาคอีสานเท่านั้น คือ ลายในสันสลูปลและหม้อน้ำปุณณฆฎะ และนอกจากนี้ยังพบประติมากรรมประเภทพระพุทธรูปหินทราย ในบริเวณอำเภอสว่างแดนดิน อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอโคกศรีสุพรรณ และอำเภอต่างๆ

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ อิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรแผ่อิทธิพลขึ้นมาครอบคลุมถึงบริเวณที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ปรากฏหลักฐาน เช่น รูปแบบการวางผังเมืองรูปสี่เหลี่ยมของเมืองโบราณสกลนคร และสถาปัตยกรรมทางศาสนาตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ประกอบด้วย ศาสนสถาน (ปราสาท) และรูปเคารพทางศาสนา ในบริเวณอำเภอมืองสกลนคร อำเภอพรรณานิคมและอำเภอสว่างแดนดิน โดยมากพบว่าอยู่ในวัฒนธรรมเขมรสมัยบาปวน (ราวพุทธศักราช ๑๕๕๓ – ๑๖๒๓) ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยนครวัด (ราวพุทธศักราช ๑๖๕๐ – ๑๗๑๘) ราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ อิทธิพลวัฒนธรรมเขมรเริ่มเสื่อมอำนาจลง

ภาพถ่ายทางอากาศ : เมืองโบราณสกลนคร เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๕ จัดเป็นเมืองโบราณในวัฒนธรรมเขมร การวางผังเมืองในลักษณะนี้เป็นหนึ่งในสองแห่งที่พบในบริเวณแอ่งสกลนคร คือ เมืองโบราณหนองหานน้อย และเมืองโบราณหนองหานหลวง นอกจากนี้ภายใน และภายนอกกำแพงเมืองประกอบด้วย คันกันน้ำ ถนน สะพาน และบาราย เป็นต้น

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

ภาพ : แผนที่การเดินทางและระยะทางระหว่างเมืองต่าง ๆ ของภาคอีสานในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์
ที่มา : ROYAL SIAMESE MAPS. War and Trade in Nineteenth Century Thailand

เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๑ – ๒๓ เป็นต้นมา จังหวัดสกลนครเริ่มเข้าสู่สมัยวัฒนธรรมล้านช้าง การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของผู้คนในกลุ่มวัฒนธรรมไทลาว ภายใต้อำนาจการปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ปรากฏหลักฐานการสร้างศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาขึ้นหลายแห่ง และการดัดแปลงปราสาทหินต่าง ๆ ที่มีมาแต่เดิมให้เป็นพระธาตุ กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมล้านช้างได้แผ่ขยายครอบคลุมดินแดนสกลนครในอดีตทั้งหมด โดยพบหลักฐานประกอบด้วยพระธาตุเจดีย์ที่เกิดจากการดัดแปลงศาสนสถานในวัฒนธรรมเขมร โดยเฉพาะพระธาตุเชิงชุม และคติการสร้างพระพุทธรูป รวมไปถึงจารึกต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอวาริชภูมิและอำเภอบ้านม่วง

ครั้นถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๓ อาณาจักรล้านช้างเริ่มอ่อนแอลงด้วยเหตุผลหลายประการ บ้านเมืองต่าง ๆ รวมไปถึงบริเวณบ้านเมืองในที่ราบลุ่มริมหนองหารจากเดิมอาณาจักรล้านช้างปกครองอยู่ ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของราชสำนักสยาม ปรากฏหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรที่ทำให้เห็นถึงพัฒนาการบ้านเมืองสกลนครอย่างเด่นชัดว่า ในช่วงสมัยธนบุรี – สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มต่าง ๆ จากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงอันเกิดจากสาเหตุของสงครามและการเมืองรวมทั้งการโยกย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยตามความอุดมสมบูรณ์ ก่อให้เกิดการกระจายตัวของชุมชนและได้รับการยกขึ้นเป็นเมืองสืบมา

ครั้นต่อมาสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๘๑ “บ้านเชียงชุม” ได้รับการยกขึ้นเป็น “เมืองสกลนคร” โดยยังคงใช้การปกครองตามธรรมเนียมในวัฒนธรรมล้านช้าง คือ “อาญาสี่” ประกอบด้วยตำแหน่ง เจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ และราชบุตร

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ผลจากการที่ราชอาณาจักรสยามต้องเสียดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส ทำให้มีการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองอีสาน ในระบบมณฑลเทศาภิบาล ประกอบด้วย ๓ มณฑล คือ มณฑลลาวท้าว มณฑลลาวพวน และมณฑลลาวกลาง พร้อมกับการยกเลิกธรรมเนียมการปกครองระบบอาญาสี่ โดยให้ทุกหัวเมืองใช้ระเบียบการปกครองท้องถิ่นที่ตามแบบส่วนกลาง คือ ให้มีตำแหน่งผู้ว่าราชการเมือง ปลัดเมือง ยกกระบัตรเมือง มหาดไทยเมือง โยธาเมือง นครบาลเมือง และคลังเมือง โดยจังหวัดสกลนครในขณะนั้นเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลลาวพวน

ภาพ : การเสด็จตรวจราชการ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๙ ในหลายท้องที่ของกรมหลวงดำรงราชานุภาพทำให้
ส่วนกลางเห็นปัญหาในการบริหารราชการในหัวเมืองส่งผลให้จึงมีการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล
ขึ้นในเวลาต่อมา

ที่มา : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

ภาพ : “หอขวาง” ส่วนหนึ่งของจนอำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา)
เจ้าเมืองสกลนคร ในอดีตใช้เป็นท้าวราชการปรีชาราชการเมืองรวมถึงจัดกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ
ถ่ายเมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๙

ที่มา : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

ภาพ : ศาลาที่ทำการรัฐบาลประจำจังหวัดสกลนคร หรือศาลากลาง
จังหวัดสกลนครหลังแรกที่ทางราชการจัดสร้างขึ้น
เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๓๕ เพื่อใช้เป็นที่ทำการแห่งใหม่
โดยแยกออกมาจากที่พักเจ้าเมืองเดิม ปัจจุบันคือ
พื้นที่บริเวณถนนเจริญเมือง ตัดกับถนนใจอาสา
ถ่ายเมื่อประมาณปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ - ๒๔๘๐
ที่มา : คุณธงชัย ลิขิตพรสวรรค์

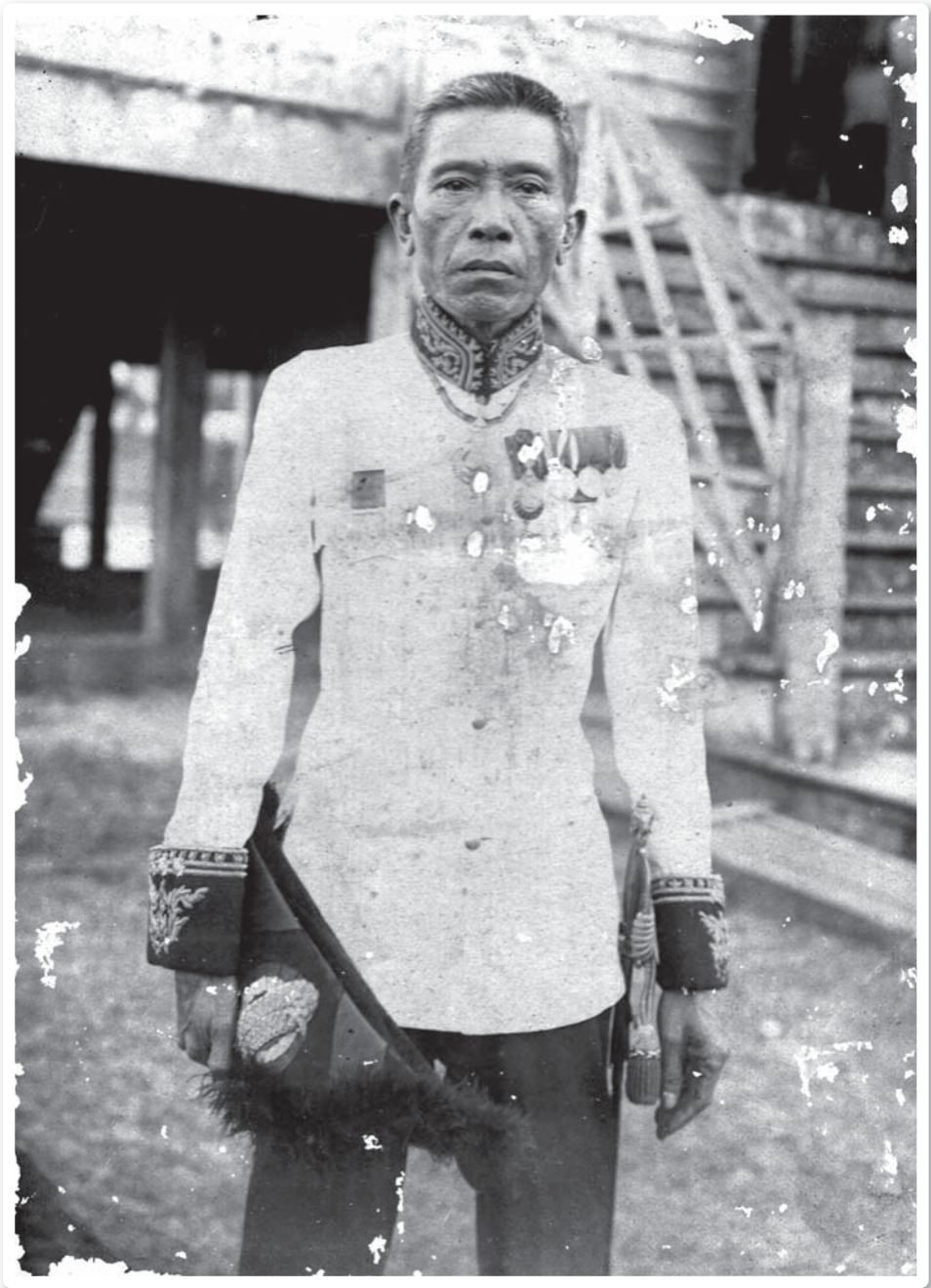
.....

ในช่วงปี พ.ศ.๒๓๘๗ – ๒๔๓๙ เมืองสกลนครมีเมืองขึ้นจำนวน ๖ เมือง ประกอบด้วย เมืองพรรณานิคม เมืองกุสุมาลย์มณฑล เมืองภูวดลสอวงค์ เมืองสว่างแดนดิน เมืองโพธิ์ไพศาลนิคม และเมืองจำปาชนบท ครั้นถึงปี พ.ศ.๒๔๔๒ – ๒๔๔๓ มีการเปลี่ยนมณฑลลาวพวนเป็นมณฑลลาวฝ่ายเหนือ ต่อมามีการเปลี่ยนมณฑลลาวฝ่ายเหนือเป็นมณฑลอุดร เรียกเมืองขึ้นต่อสกลนครว่า “บริเวณสกลนคร” ต่อมาขุบเล็กใช้คำว่าเมืองตามเดิม พร้อมกับการพาดสายโทรเลขจากมณฑลอุดรถึงบริเวณสกลนคร ครั้นถึงปี พ.ศ.๒๔๕๙ ทางราชการเปลี่ยนจากคำว่า “เมือง” เป็น “อำเภอ” และ “จังหวัด” เมื่อถึงปี พ.ศ.๒๔๖๓ – ๒๔๖๕ มีการเรียกรวมทั้ง ๓ มณฑลว่า “ภาคอีสาน” โดยแบ่งการปกครองออกเป็น ภาค มณฑล จังหวัด และอำเภอ ครั้นต่อมามีการประกาศยุบเลิกภาคและยุบเลิกมณฑล คงเหลือแต่จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ใช้ในการปกครองท้องที่ ในปัจจุบันนี้ ระยะนี้ทางราชการจัดสร้างสนามบินและการสำรวจเพื่อทำทางรถไฟในท้องที่จังหวัดสกลนคร

.....

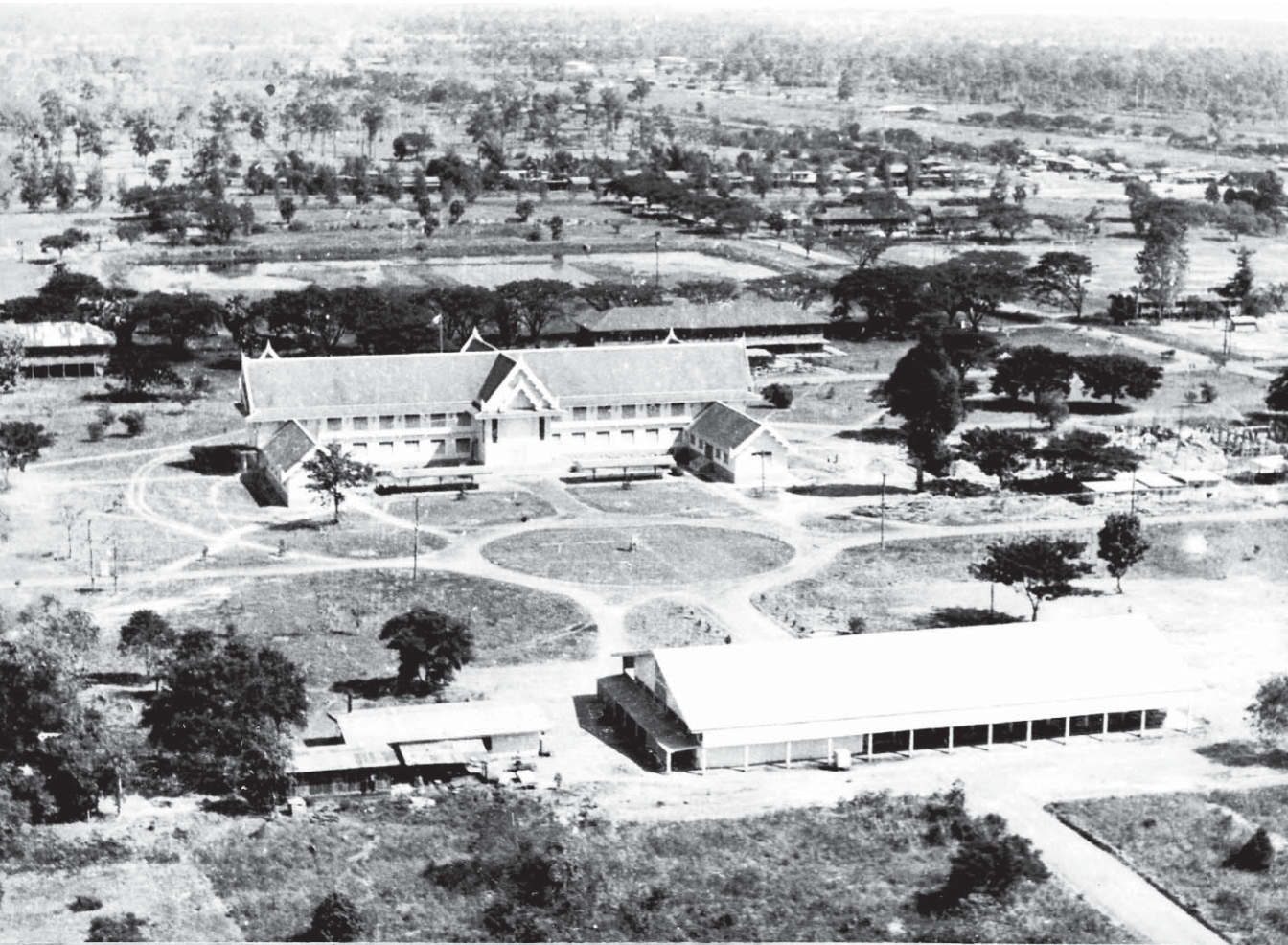

ภาพ : อำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ) เจ้าเมืองสกลนครท่านสุดท้าย
ภายหลังดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการเมืองและที่ปรึกษาราชการเมืองสกลนครตามลำดับ
ในระหว่างดำรงตำแหน่งปฏิบัติหน้าที่ปกครองด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่เคารพรักของชาวเมือง
ที่มา : พิพิธภัณฑสถานเมืองสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาพ : อำมาตย์โท พระยาสกลกิจวิจารณ์ (สุทธิ) ปลัดมณฑลประจำจังหวัดสกลนคร ดำรงตำแหน่ง
พุทธศักราช ๒๔๕๓ - ๒๔๗๑ เป็นสมัยที่เมืองสกลนครมีการพัฒนาด้านสาธารณูปการต่าง ๆ
อาทิ สถานที่ราชการ โรงเรียน ถนนข้ามภูพานไปยังจังหวัดกาฬสินธุ์ และสนามบิน (ตงบก)
ที่มา : พิพิธภัณฑ์เมืองสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาพ : บริเวณที่ตั้งกองกำกับการโรงเรียนพลตำรวจภูธรเขต ๔
ภายหลังทางราชการได้ใช้พื้นที่ก่อสร้างศาลากลาง
จังหวัดสกลนครและศูนย์ราชการแห่งใหม่
เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๔ - ๒๕๐๖ โดยยังคงเห็นสภาพ
ที่ทำการกองบังคับการ อาคารกองร้อย
และบ้านพักข้าราชการตำรวจ

ที่มา : พิพิธภัณฑ์เมืองสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

.....

ในปี พ.ศ.๒๔๗๖ จังหวัดสกลนครจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นครั้งแรกและจัดตั้งกองกำกับการโรงเรียนพลตำรวจภูธรเขต ๔ ขึ้น ณ จังหวัดสกลนคร ครั้นถึงปี พ.ศ.๒๔๙๘ การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เป็นการเปิดศักราชให้จังหวัดสกลนครก้าวเข้าสู่ความเจริญในยุคปัจจุบัน การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและระบบสาธารณูปการได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ โดยนับแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๐ ท่ามกลางกระแสความเห็นต่างทางการเมืองจึงมีการจัดตั้งกองพันที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๓ จังหวัดสกลนครขึ้น และการเข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการพิเศษของอเมริกาในช่วงสงครามเวียดนาม รวมถึงการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูสกลนครขึ้น ส่งผลให้จังหวัดสกลนครมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสังคม และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

.....

อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดสกลนคร

อำเภอต่าง ๆ ในท้องที่จังหวัดสกลนคร มีประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของท้องถิ่นอย่างน่าสนใจ บางอำเภอเคยมีฐานะเป็น “หมู่บ้าน” ก่อนได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น “เมือง” ในช่วงสมัยหนึ่งบางเมืองถูกยุบลงเป็น “ตำบล” หรือยกฐานะขึ้นเป็น “อำเภอ” ทั้งนี้ สาระสำคัญของการยกฐานะของชุมชน หมู่บ้าน หรือตำบล ขึ้นเป็นเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ง่ายต่อการปกครองท้องที่และการป้องกันโจรผู้ร้ายเป็นหลัก รวมถึงการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ในพื้นที่นั้น ๆ ด้วย

จังหวัดสกลนคร แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๘ อำเภอ โดยลำดับความสำคัญตามปี พ.ศ. ตามภูมินามสถานที่ตั้งในท้องที่ปัจจุบันของอำเภอต่าง ๆ พอสังเขป ดังนี้

๑. เมืองสกลนคร (บ้านธาตุเชิงชุม) ประกอบด้วย ตำบลธาตุเชิงชุม และตำบลสะพานหิน เป็นอำเภอธาตุเชิงชุม เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๙ ต่อมาเปลี่ยนนามเป็น “อำเภอเมืองสกลนคร” เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๙

๒. เมืองพรรณานิคม (บ้านพานพร้าว) เป็น “อำเภอพรรณานิคม” เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๙

๓. เมืองสว่างแดนดิน (บ้านหัน) เป็น “อำเภอบ้านหัน” เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๙ ต่อมาเปลี่ยนนามเป็น “อำเภอสว่างแดนดิน” เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๒

๔. เมืองวานรนิวาส (บ้านชุมแสงห้วยนา) เป็น “อำเภอวานรนิวาส” เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๙

๕. เมืองวาริชภูมิหรือวาริชภูมิ (บ้านหนองหอย) เป็น “อำเภอวาริชภูมิ” เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๙ ขึ้นจังหวัดสกลนคร ต่อมายุบเป็นตำบลวาริชภูมิ อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอพรรณานิคม และได้รับการประกาศเป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.๒๔๖๙ แยกจากอำเภอพรรณานิคม ยกฐานะเป็น “อำเภอวาริชภูมิ” เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๖

๖. เมืองอากาศอำนวย (บ้านม่วงริมยาม) เป็น “อำเภออากาศอำนวย” เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๙ ขึ้นจังหวัดนครพนม ต่อมายุบเป็นตำบลอากาศอำนวย แบ่งท้องที่ขึ้นกับอำเภอวานรนิวาส และอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม และได้รับการประกาศเป็นกิ่งอำเภออากาศอำนวย อำเภอวานรนิวาส เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๙ (เคยยุบเป็นส่วนหนึ่งของกิ่งอำเภอบ่อศรีสงคราม เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๒) ต่อมาแยกจากอำเภอวานรนิวาส ยกฐานะเป็น “อำเภออากาศอำนวย” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๘

๗. เมืองกุสุมาลย์มณฑล (บ้านกุดขามาน) เป็น “อำเภอกุสุมาลย์” เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๙ ขึ้นจังหวัดนครพนม ต่อมายุบเป็นตำบลกุสุมาลย์ แบ่งท้องที่ขึ้นกับอำเภอเมืองสกลนคร และอำเภอเมืองนครพนม ได้รับการประกาศเป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๕ แยกจากอำเภอธาตุเชิงชุม หรืออำเภอเมืองสกลนคร ยกฐานะเป็น “อำเภอกุสุมาลย์” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๐

ภาพ : แผนที่แสดงบริเวณจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๒ ขณะนั้นจังหวัดสุพรรณบุรี มีอำเภอในเขต
 การปกครองจำนวน ๑๒ อำเภอ
 ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุพรรณบุรี

๘. เมืองจำปาชนบท (บ้านจำปานำโพนทอง) เป็น “อำเภอจำปาชนบท” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ขึ้นจังหวัดสกลนคร ต่อมายุบเป็นตำบลจำปาชนบท อยู่ในเขตปกครองของอำเภอพรรณานิคม ระยะเวลาหลังราษฎรส่วนใหญ่ได้ย้ายมาอยู่บ้านพังโคนหรือดอนพังโคน และได้รับการประกาศเป็นกิ่งอำเภอเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๑ แยกออกจากอำเภอพรรณานิคม ยกฐานะเป็น “อำเภอพังโคน” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๔

๙. ตำบลกุดบาก เป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๗ แยกจากอำเภอเมืองสกลนคร ยกฐานะเป็น “อำเภอกุดบาก” เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๐

๑๐. ตำบลบ้านม่วง เป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๑ แยกจากอำเภอวานรนิวาส ยกฐานะเป็น “อำเภอบ้านม่วง” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๔

๑๑. ตำบลส่องดาว เป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๕ แยกจากอำเภอสว่างแดนดิน ยกฐานะเป็น “อำเภอส่องดาว” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๙

๑๒. ตำบลหนองปลิง ตำบลนิคมน้ำอูน ตำบลสุวรรณคาม และตำบลหนองบัว เป็นกิ่งอำเภอนิคมน้ำอูน เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๘ ยกฐานะเป็น “อำเภอนิคมน้ำอูน” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๗

๑๓. ตำบลคำตากล้า เป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๙ แยกจากอำเภอวานรนิวาส ยกฐานะเป็น “อำเภอคำตากล้า” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๓

๑๔. ตำบลเต่างอย เป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๑ แยกจากอำเภอเมืองสกลนคร ยกฐานะเป็น “อำเภอเต่างอย” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๔

๑๕. ตำบลโคกศรีสุพรรณ เป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๕ แยกจากอำเภอเมืองสกลนคร ยกฐานะเป็น “อำเภอโคกศรีสุพรรณ” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๕

๑๖. ตำบลเจริญศิลป์ เป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๑ แยกจากอำเภอสว่างแดนดิน ยกฐานะเป็น “อำเภอเจริญศิลป์” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๗

๑๗. ตำบลบ้านโพธิ์ ตำบลนาตงวัฒนา ตำบลนาแก้ว ตำบลบ้านแป้น และตำบลเซียงสี่รวมเข้าเป็นกิ่งอำเภอโพธิ์นาแก้ว เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๔ แยกจากอำเภอเมืองสกลนคร แล้วยกฐานะเป็น “อำเภอโพธิ์นาแก้ว” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๙

๑๘. ตำบลโคกภู เป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๗ แยกจากอำเภอกุดบาก ยกฐานะเป็น “อำเภอภูพาน” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๐

การเสด็จพระราชดำเนิน
เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร
พุทธศักราช ๒๔๙๘

การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร พุทธศักราช ๒๔๙๘

สกลนคร เป็นจังหวัดลำดับที่ ๗ ในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘ ทรงเสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งออกจากที่ประทับจังหวัดอุดรธานี มายังจังหวัดสกลนคร ตามถนนสายอุดรธานี - สกลนคร โดยผ่านอำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี (ระยะทางอุดรธานี - นองหาน ประมาณ ๓๕ กิโลเมตร) อำเภอสว่างแดนดิน (ระยะทาง นองหาน - สว่างแดนดิน ประมาณ ๔๒ กิโลเมตร) อำเภอพรรณานิคม (ระยะทาง สว่างแดนดิน - พรรณานิคม ประมาณ ๔๔ กิโลเมตร) และอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร (ระยะทาง พรรณานิคม - สกลนคร ประมาณ ๓๙ กิโลเมตร)

การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎร อำเภอสว่างแดนดิน

อำเภอสว่างแดนดิน เป็นสถานที่แรกของจังหวัดสกลนคร ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินมาถึง ในเวลา ๐๙.๔๐ น. โดยประมาณ รถยนต์พระที่นั่งถึงที่ว่าการอำเภอสว่างแดนดิน มีข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และนักเรียน มารอเฝ้ารับเสด็จ จำนวนประมาณ ๔,๐๐๐ คน ครั้นเมื่อรถยนต์พระที่นั่งเข้าประตูที่ว่าการอำเภอ แตรวงลูกเสือได้บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ราษฎรที่มาเฝ้ารับเสด็จ ต่างเปล่งเสียงไชโย ครั้นเมื่อเสด็จลงจากรถยนต์พระที่นั่ง พระยารามราชภักดี (หม่อมหลวงสวัสดิ์ อิศรางกูร) ปลัดกระทรวงมหาดไทย กราบบังคมทูลเบิกตัวพันตำรวจเอกเนื่อง رایะนาคน ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อนำราษฎรเข้าเฝ้าฯ แล้วทรงเสด็จฯ ขึ้นบนอาคารที่ว่าการอำเภอ เพื่อพระราชทานพระราชดำรัสเสร็จแล้ว ทรงเสด็จฯ ลงจากอาคาร เพื่อให้ราษฎรชาวอำเภอสว่างแดนดินเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ครั้งนั้น ทั้งสองพระองค์ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรที่มารอรับเสด็จ และทรงรับสิ่งของที่มิใช่ผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย อาทิ ผ้าทอพื้นเมืองที่ทอจากไหมและฝ้าย ไช้ไก่ กัล้วยและมะละกอ เป็นต้น มีชาวญวน (เวียดนาม) อพยพจำนวนหนึ่งมาเฝ้ารับเสด็จ โดยทรงมีพระราชปฏิสันถารเช่นเดียวกันกับคนไทย จากนั้นจึงเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งออกจากอำเภอสว่างแดนดิน

ภาพ : พระยารามราชภักดี ปลัดกระทรวงมหาดไทย กราบบังคมทูลเบิกตัว พ.ต.อ.เนือง ทยะเนาค
ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ อำเภอสว่างแดนดิน
ที่มา : หนังสือเสด็จฯ เยี่ยมราษฎร งานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สำนักพระราชวัง

การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎร อำเภอพรรณานิคม

ครั้นเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งถึงตำบลพังโคน หรืออำเภอพังโคนในปัจจุบัน ขณะนั้นอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอพรรณานิคม เหล่าข้าราชการ พ่อค้า คหบดีพร้อมใจกันจัดทำซุ้มรับเสด็จฯ อย่างสวยงาม มีราษฎรมาเฝ้ารับเสด็จฯ ประมาณ ๑,๐๐๐ คน ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้หยุดรถพระที่นั่ง เพื่อให้ราษฎรเฝ้ารับเสด็จฯ โดยทรงรับสิ่งของต่าง ๆ จากผู้ที่นำมาทูลเกล้าฯ ถวาย แล้วเสด็จพระราชดำเนินต่อไปยังอำเภอพรรณานิคมในเวลา ๑๒.๐๐ น. โดยประมาณ มีราษฎรมาเฝ้ารับเสด็จฯ ประมาณ ๓,๐๐๐ คน ทั้งสองพระองค์ต่างเสด็จพระราชดำเนิน เพื่อให้ราษฎรได้เข้าเฝ้าชมพระบารมีโดยทั่วถึง ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับประชาชนที่มารอรับเสด็จฯ และทรงรับสิ่งของที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย แล้วเสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังอำเภอเมืองสกลนคร

การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎร อำเภอเมืองสกลนคร

ขบวนรถยนต์ พระที่นั่งถึงอำเภอเมืองสกลนคร ในเวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. โดยประมาณ แล้วเสด็จพระราชดำเนินเข้าที่ประทับ ณ เรือนประทับแรมที่ทำการสถานีประมงหนองหารจังหวัดสกลนคร (ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด เขต ๓ (สกลนคร) ในปัจจุบัน) เพื่อทรงเสวยพระกระยาหารกลางวันและพักผ่อนพระราชอิริยาบถ เวลา ๑๕.๐๐ น. ทรงเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากที่ประทับไปยังศาลากลางจังหวัดสกลนคร (ตั้งอยู่ในบริเวณสนามมิ่งเมืองในปัจจุบัน) มีราษฎรมาเฝ้ารับเสด็จฯ หลายหมื่นคน เมื่อรถยนต์พระที่นั่งเคลื่อนผ่านประตูทางเข้าศาลากลาง แลวกองเกียรติยศตำรวจความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินขึ้นบนอาคารศาลากลางจังหวัดสกลนคร แล้วทรงประทับยืน ณ หน้ามุขศาลากลางจังหวัดสกลนคร เพื่อรับฟังคำกราบบังคมทูลถวายรายงานจากพันตำรวจเอกเนื่อง رایะนาค ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร ปรากฏเนื้อความคำกราบบังคมทูลตอนหนึ่งความว่า

ภาพ : รถยนต์พระที่นั่งเคลื่อนเข้าสู่ศาลากลางจังหวัดสกลนคร
ที่มา : ครอบครัวศรีตามา

“...จังหวัดสกลนคร มีเนื้อที่ ๔๑๔,๓๑๕ ไร่ มีพลเมือง ๓๗๒,๕๘๘ คน แบ่งเป็น ๕ อำเภอ มีคนญวนอพยพอาศัยอยู่ ๔,๘๕๖ คน อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชน ได้แก่ การทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำสวน จับปลาและทำป่าไม้ จังหวัดนี้มีหนองหารอยู่ใกล้ที่ตั้งจังหวัดประมาณ ๑๕๕ ตารางกิโลเมตร ประชาชนจับปลาได้ประมาณ วันละ ๑ ตัน ซึ่งพอใช้บริโภค และส่งจำหน่ายเป็นสินค้าได้ การอุตสาหกรรมในครอบครัวมีการทอผ้าเกือบทุกครัวเรือน มีทั้งผ้าฝ้ายผ้าไหม จังหวัดนี้ตามปกติไม่มีภัยธรรมชาติ และไม่มีโรคภัยไข้เจ็บร้ายแรงแต่อย่างใด ด้วยพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม ประชาชนมีความร่มเย็นเป็นสุขทั่วหน้าและซาบซึ้งในพระมหากษัตริย์คุณเป็นยิ่งนัก

ภาพ : พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ประทับ ณ มุขกลางศาลากลางจังหวัดสกลนคร

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ในวารดิถีมหามงคลสมัยที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จประพาสจังหวัดสกลนครครั้งนี้ อาณาราษฎรต่างชื่นชมยินดี สาธุการในพระบุญญาภิหาร เป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ จึงพากันน้อมเกล้าถวายพระพรชัย ด้วยเดชะสัจวาจาและอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย อีกทั้งอาณาภาพแห่งองค์พระธาตุเชิงชุมจงคุ้มครองรักษา ให้ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททั้งสองพระองค์ทรงเสวย สิริสวัสดิ์พิพัฒน์มงคล สุขเกษมสำราญพระชนมายุยืนนาน ขอให้พระเกียรติยศ เกียรติคุณแผ่ไพศาลไปทั่วทุกทิศานุทิศ แม้มีพระประสงค์จำนงหมายสิ่งใด ขอให้สำเร็จลุล่วงดังพระบรมราชประสงค์จงทุกประการด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ...”

เมื่อทรงรับฟังคำกราบบังคมทูลถวายรายงานจากพันตำรวจเอกเนื่อง رایะนาคน ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนครจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชทานพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวจังหวัดสกลนคร ความตอนหนึ่งว่า

“...เราได้ผ่านอำเภามาแล้ว ๒ อำเภอ คือ อำเภอสว่างแดนดิน และอำเภอพรรณานิคม เราได้เห็นถึงความยากลำบากในการประกอบอาชีพหลายประการ เราขอให้ประชาชนทุกคนจงอย่าท้อถอย ขอให้ประกอบอาชีพต่อไป ด้วยกำลังใจ กำลังใจ พันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อความเจริญของจังหวัด และเพื่อประชาชนคือ ตัวท่านเอง ในที่สุดนี้ ขออวยพรให้ประชาชนทุกคน ที่นี่และที่อยู่ไกล มีความสุข ความเจริญ ประกอบอาชีพได้ผลดีต่อไป ขอให้จังหวัดสกลนครจงมีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป...”

ครั้นพระราชทานพระราชดำรัสแล้ว ราษฎรต่างเปล่งเสียงไชโย โดยพร้อมเพรียงกัน ทั้งสองพระองค์ทรงเสด็จพระราชดำเนินลงจากศาลากลางจังหวัดสกลนคร เพื่อพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ราษฎรชาวจังหวัดสกลนครเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทั้งสองพระองค์ต่างเสด็จพระราชดำเนินพร้อมทรงมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรที่มารอรับเสด็จฯ และทรงรับสิ่งของที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย ด้วยพระราชหฤทัยที่เปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณยิ่ง

ภาพ : พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จฯ ลงจากมุขหน้าศาลากลางจังหวัดสกลนคร พระราชทานพระบรมราชวโรกาส ให้ราษฎรชาวจังหวัดสกลนครเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ที่มา : ครอบครัวยุติธรรม

ภาพ : พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ณ หน้าศาลากลางจังหวัดสกลนคร
ที่มา : ครอบครัวศรีคามา

ภาพ : สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ณ หน้าศาลากลางจังหวัดสกลนคร
ที่มา : สุคใจ ศรีคามา

ภาพ : ราษฎรชาวจังหวัดสกลนครเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
ที่มา : ครอบครัวยุคศรีวิชัย

ครั้งนั้นเมื่อเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. โดยประมาณ ทรงเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งประพาสชมบริเวณเมืองสกลนคร และเสด็จฯ ไปยังวัดพระธาตุเชิงชุม เพื่อนมัสการองค์พระธาตุเชิงชุม พระวิมลเมธี (วันดี สิริวัฒน์) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเชิงชุม ทูลเกล้าฯ ถวายพระพุทธรูปโบราณ ๒ องค์ ทั้งนี้ ได้ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์จำนวนหนึ่งเพื่อสมทบบูรณะอาราม แล้วเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งกลับที่ประทับแรม

ในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนครครั้งนั้น พันตำรวจเอกเนื่อง ราชะนาค ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร ได้มอบหมายให้คณะครูจังหวัดสกลนคร จัดเตรียมศิลปะการแสดงพื้นถิ่นถวายทอดพระเนตร หลายชุดการแสดง อาทิเช่น การแสดงฟ้อนภูไทดำรับเสด็จ การแสดงรำก๊ပ်ก๊ပ် และการแสดงรำสวดดีพระธาตุเชิงชุม เป็นต้น ทรงมีพระราชประสงค์ให้มาแสดงอีกครั้งหนึ่งในเช้าวันรุ่งขึ้น เพื่อทำการบันทึกภาพเคลื่อนไหวด้วย

ภาพ : การซ้อมการแสดง “ฟ้อนภูไทคำรับเสด็จ” ณ บริเวณลานหน้าอาคารที่ประทับแรม
ที่ทำการสถานีประมงหนองหารจังหวัดสกลนคร

ที่มา : ครอบครัวยุติธรรม

ภาพ : การซ้อมการแสดง “รำสกุติพระธาตุเชิงชุม” ณ บริเวณลานหน้าอาคารที่ประทับแรม
ที่ทำการสถานีประมงหนองหารจังหวัดสกลนคร

ที่มา : ครอบครัวยุติธรรม

ภาพ : การแต่งกายผู้แสดง “ฟ้อนภูไทคำรับเสด็จ” แสดงถวายหน้าพระพักตร์
ที่มา : ครอบครัวยุติมา

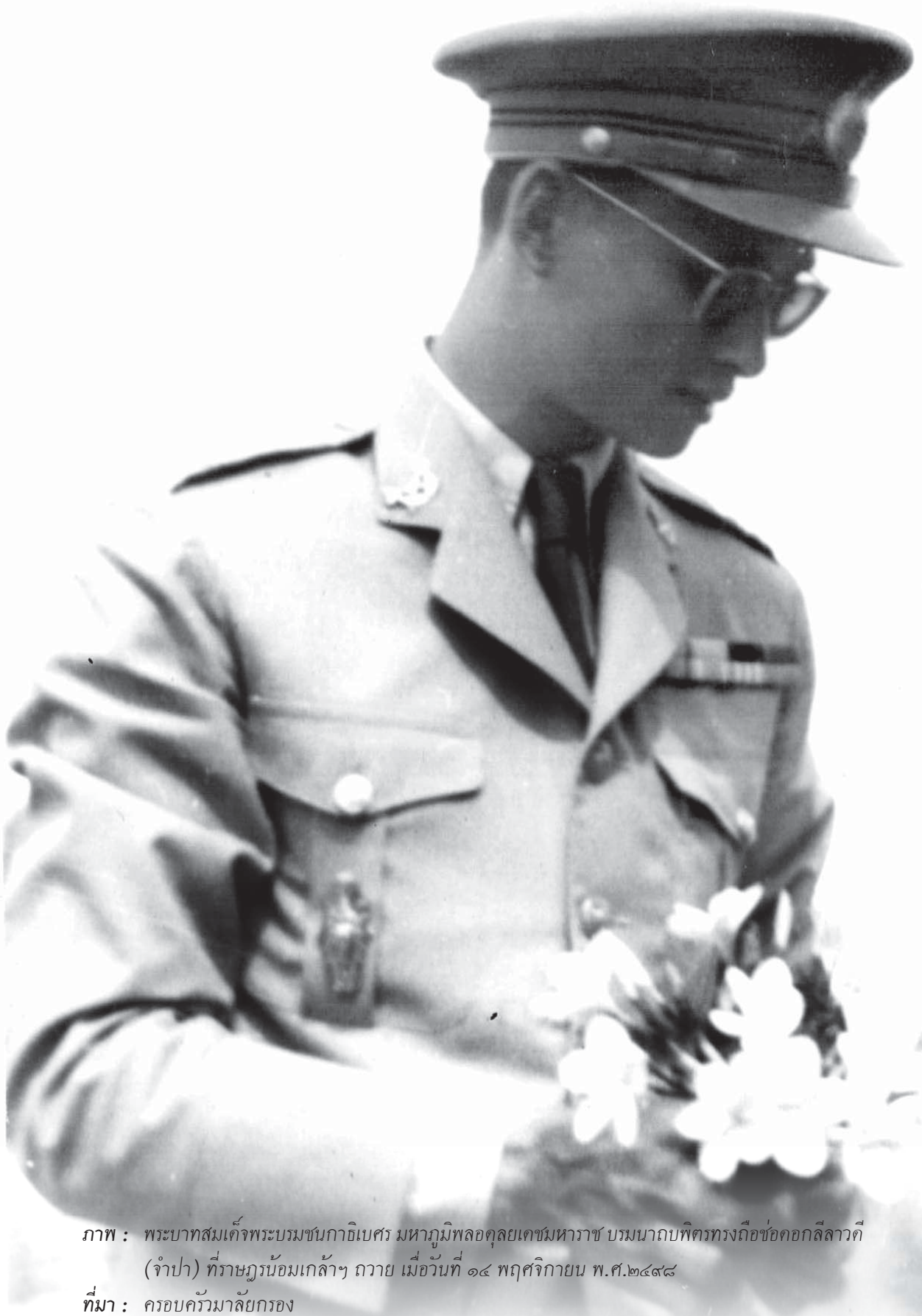

ภาพ : ชาวจังหวัดสกลนครเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท บุคคลที่ ๓ ซ้ายมือของภาพ
คือ นางสาวบุญปั้น วงศ์เทพ ผู้ประดิษฐ์แม่ท่าพ่อนผู้ไทสกลนครในปัจจุบัน
ที่มา : ครอบครัวศรีตามา

ภาพ : วงดุริยางค์ตำราวณะเตรียมความพร้อมบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี
ณ บริเวณถนนนิไสสว่าง
ที่มา : ครอบครัวศรีตามา

วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงทอดพระเนตรการแสดงพื้นถิ่นจังหวัดสกลนคร พร้อมทั้งบันทึกภาพยนตร์ส่วนพระองค์ จากนั้นพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์แก่ข้าราชการฝ่ายปกครองและตำรวจที่ร่วมปฏิบัติงานรับเสด็จฯ ต่อจากนั้นได้เสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่งจากจังหวัดสกลนคร ไปยังจังหวัดนครพนม ผ่านอำเภอกุสุมาลย์ เป็นอันสิ้นสุดการเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรชาวจังหวัดสกลนคร ครั้นในวันจันทร์ ที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘ เสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่งออกจากจังหวัดนครพนมมายังจังหวัดสกลนคร เพื่อหยุดประทับพักพระราชอิริยาบถ ก่อนเสด็จฯ ข้ามภูพานไปยังจังหวัดกาฬสินธุ์ ณ พลับพลาริมหนองหาร ราษฎรชาวสกลนครที่ทราบข่าวมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จและทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของเป็นจำนวนมาก

ภาพ : พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงถือช่อดอกกลีลาวดี
(จำปา) ที่ราษฎรนำมเกล้ายถวาย ถวาย เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๘
ที่มา : ครอบครัวมาลัยกรอง

ภาพ : ทั้งสองพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์พระราชวิโรกาส ให้ราษฎรเผ่ายุ และน้องเกล้าฯ
ถวายสิ่งของ

ที่มา : ครอบครัวมาลัยกรอง

ภาพ : สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
ทรงรับสิ่งของที่มีผู้น้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวาย
เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘

ที่มา : ครอบครัวมาลัยกรอง

ภาพ : สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงรับสิ่งของที่เด็กชาย
ชาวสกอตกรนน้อมเกล้าฯ ถวาย พร้อมทรงมีพระราชดำรัสตอบขอบใจ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน
พ.ศ.๒๕๓๘

ที่มา : ครอบครัวมาลัยกรอง

บทสรุป

ภาพ : การเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรจังหวัดชัยภูมิ
ที่มา : เว็บไซต์ <http://koratdaily.com/>

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

การประกอบพระราชกรณียกิจเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในระหว่างวันที่ ๒ - ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘ นับเป็นเหตุการณ์ที่ยังความปลื้มปิติแก่พสกนิกรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยนับแต่อดีตเป็นต้นมาภูมิภาคนี้ยังไม่เคยมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดเคยเสด็จพระราชดำเนินมาก่อน ในครั้งนั้นพระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพสกนิกรและภูมิภาคนี้ ทั้งที่ในขณะนั้นยังมีสภาพของความทุรกันดารอยู่มาก จึงแสดงให้เห็นถึงพระราชวิริยะอุตสาหะอันแรงกล้า ในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อยังประโยชน์อันก่อให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นแก่เหล่าพสกนิกรสืบมา

ภาพ : ราชภุมรินทร์เกล้าฯ ถวายดอกไม้ แม่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยพระองค์ทรงรับด้วยพระหัตถ์
ที่มา : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

กระแสพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวจังหวัดบุรีรัมย์ ครั้งทรงเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ ว่า

**“ข้าพเจ้ามีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาเยี่ยมประชาชน
จังหวัดนี้ ก็เพื่อพบปะราษฎรโดยใกล้ชิด และเพื่อทราบทุกข์สุขและทราบ
ว่าราษฎรจังหวัดนี้ประสบอุปสรรคต่าง ๆ ในการทำมาหากินมาหลายปี
ก็รู้สึกห่วงใย”**

แสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยต่อสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของพสกนิกร และได้ทรงningดูตวยต่อปัญหาที่เหล่าพสกนิกรในท้องถิ่นนั้น ๆ เผชิญอยู่ การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในครั้งนั้นก็เปรียบเสมือนหนึ่งเป็นการแรกเริ่มก่อให้เกิดโครงการตามพระราชดำริ เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ทุกข์ยากในเวลาต่อมาอีกหลายโครงการดังปรากฏชัดในปัจจุบัน

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในครั้งนั้น ยังความปลื้มปิติแก่พสกนิกรชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้มีโอกาสเฝ้ารับเสด็จฯ ให้อย่างความรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณและความประทับใจในพระราชจริยาวัตรอันงดงามของทั้งสองพระองค์ อีกทั้งยังคงมีการถ่ายทอดเรื่องราวเหตุการณ์และยังคงอยู่ในความทรงจำของพสกนิกรชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตลอดไปตราบนานเท่านาน

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กรมตำรวจ. (๒๕๙๙). วารสารตำรวจ ปีที่ ๒๕ เล่มที่ ๑๑ ปีที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๙๙. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ อักษร ประเสริฐ.
- เกรียงไกร ปริญาพล. (๒๕๕๘). พงศาวดารเมืองสกลนคร ฉบับ รองอำมาตย์โท พระบริบาลศุภกิจ (คำสาย ศิริจันทร์). สกลนคร : โรงพิมพ์สกลนครการพิมพ์.
- จังหวัดสกลนคร. (๒๕๕๕). รอยพระบาทยาดรายังจารึก...สกลนคร. กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- จำลอง นวลมณี. (๒๕๓๐). หนังสือเชิดชูเกียรติจำลอง นวลมณี ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม ประจำปี ๒๕๒๙ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พานิชย์.
- จำลอง นวลมณี. (๒๕๓๑). ครบรอบทำบุญ ๑๐๐ วัน ฟอง นวลมณี. กรุงเทพฯ : บริษัท เพื่อนพิมพ์ จำกัด.
- พจนานุกรมนี้ เขจรเนตร. (๒๕๖๑). พงศาวดารเมืองสกลนคร : ฉบับลายมือ อำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (ไถ่น้ำ พรหมสาขา ณ สกลนคร). สกลนคร : สมศักดิ์การพิมพ์ กรู๊ป สกลนคร.
- มหานิกร ทองเสวต. (๒๕๑๙). พระมหากษัตริย์คุณต่อประชาชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (๒๕๖๒). รอยเสด็จ. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- โรม บุนนาค. (๒๕๕๔). รอยเสด็จสี่ภาค เยี่ยมราษฎรครั้งแรก. กรุงเทพฯ : บริษัท กีเลนการพิมพ์ จำกัด.
- โรม บุนนาค. (๒๕๕๓). ทศพิธราชธรรมแห่งรัชกาลที่ ๙ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. กรุงเทพฯ : บริษัท กีเลนการพิมพ์ จำกัด.
- ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน จังหวัดสกลนคร. (๒๕๓๖). เฉลิมราชกุมารี. สกลนคร : บริการงานพิมพ์.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด เขต ๓ (สกลนคร). (๒๕๖๓). บันทึกการเสด็จประทับแรม ณ สถานีประมงน้ำจืดสกลนคร ระหว่างวันศุกร์ที่ ๑๑ - ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๙๘. ม.ป.ท. : ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด เขต ๓ (สกลนคร).
- สพสันต์ เพชรคำ. (๒๕๖๐). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสกลนคร (พิมพ์ครั้งที่ ๒). เชียงใหม่ : หจก.วินดาการพิมพ์.
- สโมสรไลออนส์ สกลนคร. (๒๕๓๑). ที่ระลึกครบรอบปีที่ ๑๒ ปีบริหาร ๒๕๓๑ - ๒๕๓๒ สโมสรไลออนส์ สกลนคร. กรุงเทพฯ : ธีระพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๑.
- สำนักพิมพ์ ศรีปัญญา. (๒๕๕๘). พระเจ้าแผ่นดินของเราและเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย. กรุงเทพฯ : สามลดาการพิมพ์.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร. (๒๕๓๑). ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จินดาสาสน์.
- อนุก เหล่าธรรมทัศน์. (๒๕๖๒). พระมหากษัตริย์กับความเป็นไทย. กรุงเทพฯ : หจก. โรงพิมพ์วัชรินทร์ พี.พี.

เอกสารจดหมายเหตุ

ประจันตประเทศธานี, พระยา. (ม.ป.ป.). (เอกสารรัชกาลที่ ๕). เรื่อง ขอพระราชทานเครื่องยศให้ราชบุตร
เมืองสกลนคร. (ใบบอกเมืองสกลนคร ปีที่ ๕ เลขที่ ม.๒.๑๒๖/๑(๘๘)). สำนักหอจดหมายเหตุแห่ง
ชาติ, กรุงเทพฯ.

การให้สัมภาษณ์/ผู้ให้ข้อมูล

นางสาวเนติมา สินธุวิชัย, ให้สัมภาษณ์เรื่อง “การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร, การพ่อนภูไท พ.ศ.๒๔๙๘”,
วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

นางทองพูน วิทยารัตน์, ให้สัมภาษณ์เรื่อง “การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร, การพ่อนภูไท พ.ศ.๒๔๙๘”,
วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

นายไพจิตร โคตรวิชัย, ให้สัมภาษณ์เรื่อง “การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร, การพ่อนภูไท พ.ศ.๒๔๙๘”,
วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

นางอารีย์ เมืองรีย, ให้สัมภาษณ์เรื่อง “การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร, การพ่อนภูไท พ.ศ.๒๔๙๘”,
วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๓.

นางวรรณเลิศ อุพงษ์, ให้สัมภาษณ์เรื่อง “การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร, การพ่อนภูไท พ.ศ.๒๔๙๘”,
วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๓.

พระมหาวรกานต์ ดาวธรมโ, ให้สัมภาษณ์เรื่อง “ชื่อบ้านนามเมืองสกลนคร”, วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓.

นายธนวัฒน์ ชัชวาลชาติ, ให้สัมภาษณ์เรื่อง “เรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๔๙๘ (อาคารที่ทำการประมง
จังหวัดสกลนคร) และเรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๕๑๓ (บ้านพักรับรอง “นวลจันทร์””,
วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

นายสินธุวัฒน์ สุทธิอาจ, ให้สัมภาษณ์เรื่อง “เรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๔๙๘ (อาคารที่ทำการประมง
จังหวัดสกลนคร) และเรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๕๑๓ (บ้านพักรับรอง “นวลจันทร์””,
วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

นางจรัสศรี อิศสระ, ให้สัมภาษณ์เรื่อง “เรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๔๙๘ (อาคารที่ทำการประมง
จังหวัดสกลนคร) และเรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๕๑๓ (บ้านพักรับรอง “นวลจันทร์””,
วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

นายประวิณ แก้วบัว, ให้สัมภาษณ์เรื่อง “เรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๔๙๘ (อาคารที่ทำการประมง
จังหวัดสกลนคร) และเรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๕๑๓ (บ้านพักรับรอง “นวลจันทร์””,
วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

ภาคผนวก

ศิลปะการแสดง “ฟ้อนภูไทดำรับเสด็จ”

นายกฤษฎาการ บรรรลือ^๑

ศิลปะการแสดงพื้นถิ่น “ฟ้อนภูไทดำรับเสด็จ” เป็นชุดการแสดงที่ประดิษฐ์ขึ้นเฉพาะกิจสำหรับแสดงเฉพาะพระพักตร์ เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ ในครั้งนั้น คณะครูจังหวัดสกลนครได้รับมอบหมายจาก พันตำรวจเอกเนือง رایชนะ ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร ในขณะนั้น ให้จัดหาชุดการแสดงถวายเฉพาะพระพักตร์ ซึ่งประกอบด้วย ๓ - ๔ ชุด อาทิเช่น การแสดงฟ้อนภูไทดำรับเสด็จ การแสดงรำสดุดีพระธาตุเชิงชุม และการแสดงรำก๊วยแก๊บ เป็นต้น โดยทำการแสดงถวายทอดพระเนตรในช่วงค่ำของวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ ณ สนามหน้าเรือนประทับแรมที่ทำการสถานีประมงหนองหาร (ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเขต ๓ (สกลนคร)) ครั้งนั้นเป็นที่พอพระราชหฤทัยยิ่งนัก ทรงโปรดให้ทำการแสดงอีกครั้งในช่วงเช้าของวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘ พร้อมทำการบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวไว้ด้วย

ศิลปะการแสดง “ฟ้อนภูไทดำรับเสด็จ” ชุดนี้ เกิดจากความร่วมมือของคณะข้าราชการครูจังหวัดสกลนคร ที่เป็นภาพสะท้อนความงามด้านจารีต ประเพณี พิธีกรรม และสภาพสังคมพื้นถิ่นสกลนคร โดยถ่ายทอดออกมาเป็นนาฏยประดิษฐ์พื้นถิ่น สร้างสรรค์ขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ ในวาระที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร ทั้งนี้การคัดสรรศิลปะการแสดงพื้นถิ่นเพื่อถวายทอดพระเนตรนั้น มีการนำการแสดงฟ้อนผู้ไทสกลนคร^๒ ของนางสาวบุญปิ่น วงษ์เทพ ข้าราชการครูโรงเรียนบ้านหนองศาลา อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ไปทำการแสดงเฉพาะพระพักตร์ ในช่วงค่ำของวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘

^๑ นักวิชาการศึกษา สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

^๒ คำว่า “ภูไท” พบมีการเขียนต่างคำกันมาก ได้แก่ ผู้ไท ผู้ไทย ภูไท และภูไทย ล้วนแล้วแต่มีความหมายอันเดียวกัน ในที่นี้ผู้เขียนเลือกใช้คำว่า “ภูไท” เพื่อให้สอดคล้องกับบันทึกเดิมที่ปรากฏในเอกสารในขณะนั้น

^๓ ประดิษฐ์ขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๓ โดยนางสาวบุญปิ่น วงษ์เทพ ข้าราชการครูโรงเรียนบ้านหนองศาลา อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ภาพ : การแสดงฟ้อนภูไทคำรับเสด็จ (ท่าดอกบัวบาน) เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘
ที่มา : ส่วนภาพยนตร์ส่วนพระองค์ สำนักพระราชวัง

การแสดงชุดนี้จึงมีการยกระดับ และพัฒนาให้สมพระเกียรติโดยประกอบสร้างจากนาฏยจารีตนิยมของการถวายเป็นการแสดงเฉพาะพระพักตร์ตามส่วนกลาง และการถวายเป็นการแสดงของเจ้านายทางฝ่ายเหนือที่มีบทบาทในการถวายเป็นการแสดงเฉพาะพระพักตร์บ่อยครั้ง ประกอบกับรูปแบบการฟ้อนต่าง ๆ ในเทศกาล กิจกรรมสำคัญของชาวสกลนคร และจากประสบการณ์และการได้รับการศึกษาทางนาฏศิลป์ของนางสาวบุญปิ่น วงษ์เทพ การฝึกซ้อมและเตรียมความพร้อม ใช้เวลาประมาณ ๒ เดือน สถานที่ฝึกซ้อมทราบจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทราบว่า บริเวณศาลาอเนกประสงค์โรงเรียนเชิงชุมราษฎร์นุกูล และบริเวณลานข้างที่ว่าการอำเภอเมืองสกลนครในอดีตเป็นสถานที่ในการรวมตัว มีนางสาวบุญปิ่น วงษ์เทพ เป็นหัวหน้าครูในการฝึกซ้อม โดยผู้แสดงชายและหญิง จำนวน ๕๐ คน จำแนกเป็น ๒ กลุ่มคือ กลุ่มนักร้องเพลงดนตรี และกลุ่มช่างฟ้อน ซึ่งล้วนแล้วเป็นข้าราชการครูทั้งสิ้น

ในส่วนของบทประพันธ์ขึ้นใหม่เฉพาะกิจในการรับเสด็จ โดยนางสาวบุญปิ่น วงษ์เทพ กล่าวถึงความผาสุกร่มเย็น ความอุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตที่สวยงาม และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็น ศูนย์รวมใจ และความชื่นชมยินดีที่ทั้งสองพระองค์ทรงเสด็จฯ มายังเมืองสกลนคร มีเนื้อความ บทประพันธ์ประกอบกับการพรรณนา รูปแบบการแบ่งช่วงทำนองประกอบลำดับทำนอง และการแปรชบวน ดังต่อไปนี้

๑. ใช้ท่าดอกบัวตูม เป็นท่าในการแปรชบวนพ้อนเข้ามาอยู่ในลักษณะแถวตอน สองแถว ขนาบข้างนักดนตรี

๒. ใช้ทำนาควม้วนหาง เป็นท่าในการแปรชบวนออกสองฝั่ง ในแถวลักษณะแถวตอน นักดนตรีเล่นลายกลอง จบ ๓ ท่า

๓. ใช้ท่าดอกบัวตูม เป็นท่าในการปรับชบวนมาอยู่ในลักษณะแถวครึ่งวงกลม และ ก้าวเท้าซ้าย ถ่าน้ำหนักลงเข้าขวา ย่อตัวลงตามจังหวะ มาอยู่ในท่านั่งทับสัน

๔. ปฏิบัติท่าถวายบังคม ครบ ๓ รอบ ในลักษณะประสมนาฏยจารีตประดิษฐ์ กลองประสมขึ้น คณะขับร้องขับร้องบทประพันธ์ กลองรับเป็นจังหวะในรูปแบบการนั่ง ผู้พ้อนปฏิบัติท่าพ้อน พรรณนาความงามตามบทประพันธ์ในท่านั่งจนจบ ตามบทประพันธ์ดังนี้

“ปวงข้าเจ้าเฝ้าอยู่ภูน้ำลอด	มาตลอดปางบรรพ์หลายชันษา
ได้รับความผาสุกทุกทิวา	ทั้งข้าวปลาถิ่นที่ดีอุดม
มีหนองหารธารทุ่งเป็นค้ำกว้าง	ดูทางเวียงว่างกลางเกาะดูเหมาะสม
มีพระธาตุตั้งสง่าน่านิยม	คนชื่นชมนมัสการมานานปี
ในวันนี้ที่พระองค์เสด็จประพาส	เหล่าทวยราษฎร์ต่างแซ่ซ้องสดุดี
ปวงข้าเจ้าพสกเกล้าชาวธานี	ใต้เบื้องรัฐีสุดดีไชโย”

๕. ใช้ท่าดอกบัวบาน ในการเคลื่อนตัวและแปรชบวน เป็นลักษณะวงกลมสองวง วนรอบวงรวม ๓ รอบ แล้วแปรชบวนต่อ

๖. ใช้ท่าแซงแสวงหาด ต่อ มยุเรศรำแพน และแปรชบวนเป็นลักษณะวงกลมใหญ่ ๑ วง ครอบงวแล้วจึงเปลี่ยนท่า

๗. ใช้ทำนางโอบเกาะหาด แปรชบวนต่อเป็นวงกลมวงใหญ่ ๑ วง วน ๓ รอบ และแปรชบวน

๘. ใช้ท่าบังแสง แปรชบวนต่อมาอยู่ในลักษณะแถวครึ่งวงกลม และก้าวเท้าซ้าย ถ่าน้ำหนักลงเข้าขวา ย่อตัวลงตามจังหวะ มาอยู่ในท่านั่งทับสันตามเดิม

๙. ปฏิบัติท่าพักมือ ต่อด้วยปฏิบัติท่าถวายบังคม ครบ ๓ รอบ ในลักษณะ
ประสมนาฏยจารีตประดิษฐ์

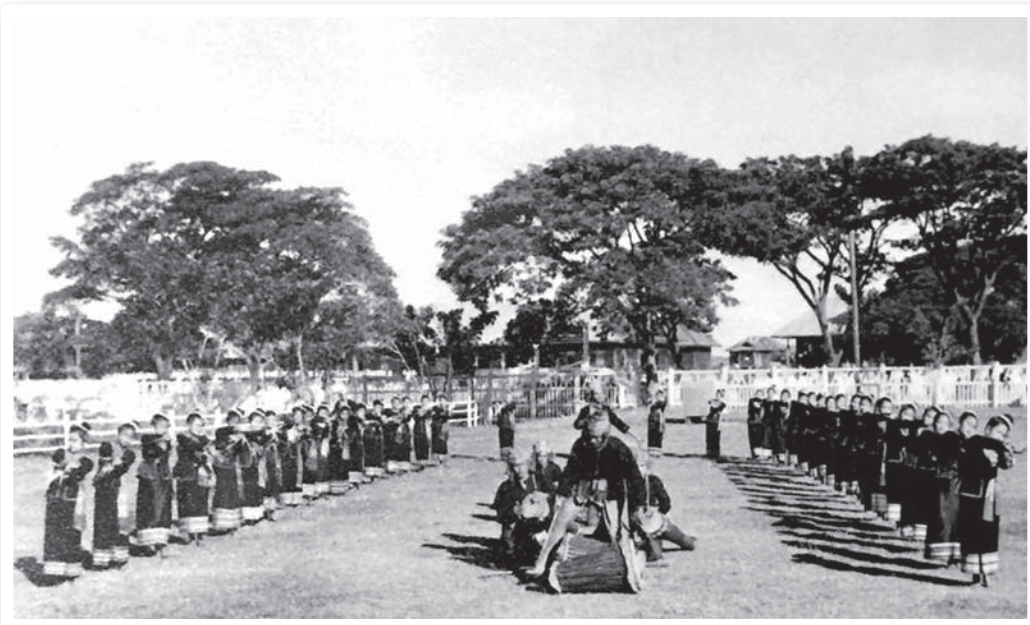

ภาพ : การแสดงฟ้อนภูไทคำรับเสด็จ (ท่าพรณนาตามบทประพันธ์เนื้อร้อง)

เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘

ที่มา : ส่วนภาพยนตร์ส่วนพระองค์ สำนักพระราชวัง

ภาพ : การแสดงฟ้อนภูไทคำรับเสด็จ (ท่าดอกบัวตูม) เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘
ที่มา : ส่วนภาพยนตร์ส่วนพระองค์ สำนักพระราชวัง

ภาพ : การแสดงฟ้อนภูไทคำรับเสด็จ (ท่าดอกบัวบาน) เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘
ที่มา : ส่วนภาพยนตร์ส่วนพระองค์ สำนักพระราชวัง

ภาพ : การแสดงฟ้อนภูไทคำรับเสด็จ (ท่าดอกบัวบาน) เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘

ที่มา : ส่วนภาพยนตร์ส่วนพระองค์ สำนักพระราชวัง

รูปแบบวิธีการแสดงผู้แสดงประกอบด้วยนักแสดงฝ่ายหญิง ฝ่ายชายเล่นเครื่องดนตรี ประกอบด้วย กลองกิ่ง กลองหาง ผ่างฮาด ซ้องโหม่ง ฉาบและก๊ับแก๊บ แต่งกายด้วยการนุ่งผ้าโจง แบบถกเขมร สวมเสื้อย้อมคราม คาดเอวและศีรษะด้วยผ้าขิด ทัดดอกไม้ที่หู ส่วนฝ่ายหญิงเป็นผู้ฟ้อน แต่งกายด้วยผ้าถุงพื้นสีดามีเชิง สวมเสื้อแขนกระบอกตกแต่งกระดุม เสื้อกุ้นด้วยผ้าสีแดง คาดด้วยผ้าแพรขวิด (ขิด) ด้วยลักษณะที่บ่าด้านขวาพับผ้าและมัดไว้ที่บริเวณข้างราวมมด้านซ้ายทิ้งชายผ้าลงด้านล่าง รวบผมและมวยผมเปียงซ้ายและทัดดอกไม้ รัศมีมวยผมด้วยกระดาก ย่นร้อยเป็นพวงคล้ายมาลัย สวมกรวยเล็บมือครบทั้ง ๑๐ นิ้ว สวมเครื่องประดับสร้อยหมาก ตุ่มเงิน ต่างหูกะจอน ในส่วนการขับร้องใช้ผู้ขับร้องจำนวน ๔ คน

การแสดงจะเริ่มต้นด้วยการฟ้อนออกมาทั้งคณะ แล้วนั่งลงกราบถวายบังคม จบแล้ว นักดนตรีจะรวักกลองกิ่งเป็นการเริ่มต้น จากนั้นจะเดินจังหวะเป็นทำนองกลองไปพร้อมกับ การขับเนื้อร้อง ในส่วนของผู้ฟ้อนจะเปลี่ยนท่าไปตามเนื้อหาของบทร้อง ครั้นขับร้องจบ นักดนตรี จะเร่งจังหวะกลอง ผู้ฟ้อนลุกขึ้นทำการแปรชบวน ใช้เวลาแสดงประมาณ ๕ นาที ครั้นจะจบ การแสดงผู้เล่นกลองกิ่งจะเล่นลายกลองไปจนครบท่า ครั้นแล้วผู้ฟ้อนทั้งหมดกลับเข้าอย่างเดิม ถวายบังคมพร้อมกัน เป็นอันจบการแสดง

ภาพ : การแสดงฟ้อนภูไทคำรับเสด็จ (ท่านาคีม้วนหาง) เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘
ที่มา : ส่วนภาพยนตร์ส่วนพระองค์ สำนักพระราชวัง

อย่างไรก็ตาม ด้วยการที่เป็นชุดการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นนี้ เป็นชุดการแสดงเพื่อถวายทอดพระเนตร เนื้อร้องที่ปรากฏนี้เป็นข้อความหรือคำกล่าวถึงองค์พระมหากษัตริย์และบรรยาคาศ ณ เวลานั้นโดยเฉพาะ จึงไม่นิยมนำมาแสดงโดยทั่วไป ครั้งกาลเวลาล่วงเลยผ่านไป จวบจนปัจจุบันทำให้เนื้อเพลงและรูปแบบวิธีการแปรแถวการแสดงชุดนี้หายไปตามกาลเวลา

ในส่วนของการศึกษาชุดการแสดงฟ้อนภูไทดำรับเสด็จนี้ เริ่มต้นจากภาพยนตร์ส่วนพระองค์ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๘ ทั้งนี้ ภาพยนตร์ดังกล่าวปรากฏทำฟ้อนและทำนองเนื้อร้องเพียงบางส่วนเท่านั้น เพื่อให้การศึกษามีความชัดเจนยิ่งขึ้น ครั้นต่อมาผู้ศึกษามีโอกาสพบกับบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นผู้แสดง และผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดเตรียมชุดการแสดง ประกอบด้วยนางสาวเหมติม สินธุวิชัย อายุ ๙๐ ปี ข้าราชการบำนาญกระทรวงศึกษาธิการ ขณะนั้นรับราชการครู ในท้องที่อำเภอกุศุดาบ และนางอารีย์ เมืองริย์ อายุ ๘๕ ปี ข้าราชการบำนาญกระทรวงศึกษาธิการ ขณะนั้นเพิ่งเข้ารับราชการครู ในท้องที่อำเภอสว่างแดนดิน ได้รับคำสั่งจากศึกษาธิการจังหวัดสกลนคร ให้เข้ามาฝึกซ้อมภายในตัวอำเภอเมืองสกลนคร เป็นระยะเวลา ๒ เดือน โดยทำหน้าที่เป็นผู้ฟ้อน นอกจากนี้ยังมีนายไพจิตร โคตรวิชัย อายุ ๗๕ ปี ข้าราชการบำนาญกระทรวงศึกษาธิการ ขณะนั้นยังเป็นนักเรียน มีโอกาสในการช่วยคณะครูร้อยกระดาดาย่นเป็นมัลลยรัตเกล้าสำหรับผู้ฟ้อน และในส่วนของนางทองพูน วิทย์รัตน์ อายุ ๗๕ ปี ข้าราชการบำนาญกระทรวงศึกษาธิการ ขณะนั้นยังเป็นนักเรียน เป็นผู้ให้รายละเอียดเนื้อร้องท่อนสุดท้ายแก่ผู้ศึกษา และนางวรรณเลิศ อุปพงษ์ (สกุลเดิม พรหมสาขา ณ สกลนคร) อายุ ๗๕ ปี ข้าราชการบำนาญกระทรวงมหาดไทย ผู้สืบทอดฟ้อนผู้ไทสกลนคร จากครูบุญปิ่น วงศ์เทพ เมื่อครั้งยังเป็นครู สังกัดโรงเรียนเทศบาล ๑ “เชิงชุมประชานุกูล” เป็นผู้เติมเต็มความเป็นมาของฟ้อนผู้ไทสกลนคร จากเอกสารที่ได้ท่านได้เรียบเรียงเมื่อครั้งที่ครูบุญปิ่น วงศ์เทพ ยังมีชีวิตอยู่ พร้อมทั้งเป็นผู้ยืนยันบทประพันธ์ฟ้อนภูไทดำรับเสด็จ ที่ใช้ในกาลเฉพาะกิจ เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๘

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ศึกษา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย นางสาวเหมติม สินธุวิชัย นางอารีย์ เมืองริย์ นางวรรณเลิศ อุปพงษ์ นายไพจิตร โคตรวิชัย และนางทองพูน วิทย์รัตน์ ที่อนุเคราะห์ข้อมูลอันทรงคุณค่าต่อการเรียบเรียงความเป็นมาของชุดการแสดงถวายทอดพระเนตรชุดนี้ได้เป็นอย่างดี

ข้อมูลแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์
และสถานที่ประกาศเชิดชูให้เป็นมรดกจังหวัดสกลนคร
(ประเภทแหล่งศิลปกรรม)
ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๓

- ชื่อสถานที่ : เรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๔๙๘
(อาคารที่ทำการสถานีประมงหนองหาร จังหวัดสกลนคร)
- ผู้ครอบครอง : ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด เขต ๓ (สกลนคร)
- ประวัติความเป็นมา : สร้างเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๕ เพื่อใช้เป็นอาคารที่ทำการสถานีประมง
หนองหาร จังหวัดสกลนคร ปรับปรุงเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๕
- ความสำคัญ : เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘ จังหวัดสกลนครใช้เป็นสถานที่
ประทับแรมของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล
อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการเสด็จ
พระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนครครั้งแรก ทรงประทับเป็น
เวลา ๑ คืน แล้วทรงเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งต่อไปยัง
จังหวัดนครพนม และวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘ ใช้เป็น
สถานที่ประทับพักพระราชอิริยาบถ ก่อนเสด็จพระราชดำเนิน
ข้ามภูพานไปยังจังหวัดกาฬสินธุ์ ตามหมายกำหนดการ เสด็จ
พระราชดำเนิน เยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างวันที่
๒ - ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘
- นับเป็นอาคารที่ทรงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ และความ
ทรงจำของชาวจังหวัดสกลนคร สมควรรับการประกาศเป็นแหล่ง
ศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์และประกาศเชิดชูให้เป็นมรดกจังหวัด
สกลนครสืบไป

ภาพ : สภาพอาคารก่อนการปรับปรุง ของอาคารเรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๔๕๘
ที่มา : หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร

ภาพ : สภาพปัจจุบันพื้นที่ภายนอก ของอาคารเรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๔๙๘
ที่มา : หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร

ภาพ : สภาพปัจจุบันพื้นที่ภายใน ของอาคารเรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๔๙๘
ที่มา : หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร

ข้อมูลแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์
และสถานที่ประกาศเชิดชูให้เป็นมรดกจังหวัดสกลนคร
(ประเภทแหล่งศิลปกรรม)
ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๓

- ชื่อสถานที่ : เรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๕๑๓
(บ้านพักรับรอง “นวลจันทร์”)
- ผู้ครอบครอง : ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด เขต ๓ (สกลนคร)
- ประวัติความเป็นมา : สร้างเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๐ เพื่อใช้เป็นบ้านพักรับรองบุคคลต่าง ๆ
- ความสำคัญ : เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๓ จังหวัดสกลนครใช้เป็นสถานที่
ประทับแรมของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อครั้งเสด็จฯ
มาทรงประกอบพระราชกรณียกิจ เยี่ยมราษฎรจังหวัดสกลนคร
นับเป็นอาคารที่ทรงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ และความ
ทรงจำของชาวจังหวัดสกลนคร สมควรรับการประกาศเป็นแหล่ง
ศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์และประกาศเชิดชูให้เป็นมรดกจังหวัด
สกลนครสืบไป

ภาพ : สภาพปัจจุบันพื้นที่ภายนอก ของอาคารเรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๕๑๓
ที่มา : หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร

ภาพ : สภาพปัจจุบันพื้นที่ภายใน ของอาคารเรือนประทับแรม พุทธศักราช ๒๕๑๓
ที่มา : หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร

ภาพ : สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงปลูกลูกต้นปาล์ม ณ บริเวณหน้าอาคารที่ทำการประมง
จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๓
ที่มา : ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด เขต ๓ (สกลนคร)

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เลขที่ ๖๘๐ ถนนนิตโย ตำบลธาตุเชิงชุม
อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร รหัสไปรษณีย์ ๔๗๐๐๐
หมายเลขโทรศัพท์ ๐ ๔๒๗๔ ๔๐๐๙

“...เราได้ผ่านอำเภอมานี้แล้ว ๒ อำเภอ คือ อำเภอสว่างแดนดินและอำเภอพรรณานิคม
เราได้เห็นถึงความยากลำบากในการประกอบอาชีพหลายประการ
เราขอให้ประชาชนทุกคนจงอย่าท้อถอย ขอให้ประกอบอาชีพต่อไป
ด้วยกำลังกาย กำลังใจ ฝันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อความเจริญของจังหวัด
และเพื่อประชาชนคือ ตัวท่านเอง ในที่สุดนี้ ขออวยพรให้ประชาชนทุกคน ณ ที่นี้
และที่อยู่ไกล มีความสุข ความเจริญ ประกอบอาชีพได้ผลดีต่อไป
ขอให้จังหวัดสกลนครจงมีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป...”

พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
พระราชทานแก่พสกนิกรชาวจังหวัดสกลนคร
เมื่อวันศุกร์ ที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๘

จัดพิมพ์โดย

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เลขที่ ๖๕๐ ถนนนิตโย ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ๔๗๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๒๗๔-๔๐๐๙ เว็บไซต์ <http://ilac.snru.ac.th/th/>